

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOSOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ROK 2010

ANDREA MÜLLEROVÁ

Univerzita Pardubice
Filosofická fakulta

Spiritismus, spiritistická literatura a její souvislosti
Andrea Müllerová

Bakalářská práce
Rok 2010

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009 / 2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Andrea Müllerová**
Studijní program: **B6101 Filozofie**
Studijní obor: **Religionistika**
Název tématu: **Spiritismus, spiritistická literatura a její souvislosti**
Zadávající katedra: **Katedra religionistiky a filozofie**

Zásady pro vypracování:

Studentka v úvodu stanoví otázku, na níž se snaží získat odpověď, resp. hypotézu, jíž chce potvrdit či vyvrátit. Pojmově charakterizuje spiritismus na základě sekundární (odborné) literatury a na základě primární (spiritistické) literatury. Zařadí spiritismus do širších sociálních, kulturních a náboženských souvislostí. Popíše počátky moderního spiritistického hnutí a jeho šíření s ohledem na přítomnost spiritistického hnutí v českém prostředí. Popíše reakci prostředí na spiritismus, např. reakce soudobé vědy a standardních náboženských uskupení, zejména křesťanských církví. Zvláštní pozornost bude věnovat spiritistické literatuře v češtině, a to i v době před II. světovou válkou. Provede srovnávací analýzu této literatury. Tento rozbor literatury by měl být těžištěm práce a měl by zaujímat přibližně polovinu textu. Na závěr se bude věnovat možné současnosti spiritistického hnutí a jeho novým knižním titulům.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1.Grzybowski Przemyslaw, Velká kniha spiritismu 2.Jaromír Kozák, Spiritismus 3.Zdeněk Vojtíšek, Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice 4.Christopher Partridge, Lexikon světových náboženství

Vedoucí bakalářské práce: **doc. ThDr. Ivan Štampach**
Katedra religionistiky a filosofie

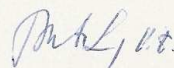
Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2010**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. ThDr. Ivan Štampach
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30.6. 2010

Andrea Müllerová

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat svému konzultantovi doc. ThDr. Ivanu Štampachovi za jeho pomoc a spoustu cenných rad a poznámek

Stejně tak bych ráda poděkovala Robertu R. Novotnému z Městského muzea Nová Paka za jeho pomoc.

SOUHRN

Tato práce sleduje vznik a vývoj světového spiritismu a v souvislostech s jeho šířením i přítomnost spiritismu v Čechách.

První kapitola vymezuje pojem spiritismus od spiritualismu. Vysvětluje jeho základní nauku, dějiny a problematiku zařazení spiritismu do vědeckého a náboženského rámce.

Druhá kapitola pojednává o spiritismu v kulturních, sociálních a náboženských souvislostech. Mapuje vznik a šíření prvních spiritistických článků, brožur a publikací, českou spiritistickou kulturu, dále hlavní spiritistické organizace, hrubé odhady počtu spiritistických vyznavačů a problematiku vývoje českého spiritistického hnutí.

Třetí kapitola jmenuje hlavní světové myšlenkové proudy vycházející ze spiritismu a hlavní současné světové spiritistické organizace. Obsahem této kapitoly jsou i názory týkající se vzniku spiritismu v českém prostředí, jeho vývoj a dějiny až do současnosti.

Čtvrtá kapitola se vztahuje k reakcím vědy v minulém století a v současnosti, a také reakce jednotlivých náboženství ke spiritismu.

Pátá kapitola se stává těžištěm mé práce. Odvíjí se od zahájení spiritistické literární činnosti, vzniku spiritistických časopisů a prvních překladů spiritických knih. Tuto činnost sleduji od jejího zahájení, přes období první a druhé světové války a nástupu komunistického režimu, až do současnosti. Zároveň zde uvádím důležitá vyjádření a zajímavé popisy důležitých osobností na téma spiritismus.

V závěru se zabývám novými knižními tituly na téma spiritismus a možné budoucnosti spiritistického hnutí u nás.

KLÍČOVÁ SLOVA

Spiritismus, smrt, duch, věda, náboženství

TITLE

The Spiritism, Spiritistic literature in his contexts

ABSTRACTS

This work focuses a rise and progress of world spiritism and in his context the present of the spiritism in Czech republic.

The first chapter limit the conception of Spiritism and Spiritualism. The first chapter explain his basic doctrine, history and problems of insertion of the Spiritism to science or to religion.

The second chapter deal with the Spiritism in culture, social and religious contexts. The second chapter focuses a rise and progress of the first spiritistic newspaper articles, the booklet and books, the czech spiritistic culture, the main spiritistic organizations, crude guess of the number of spiritists and problems with the progress of the czech spiritistic movement.

The third chapter nominate a main world ideal movements orienting to the Spiritism and main contemporary world spiritistic organizations. In this chapter are opinions relevant to creation of the spiritism in czech, his progress and history to nowadays.

The fourth chapter relate to answer of science in last century to nowadays, and answer individua religions to spiritism.

The fith chapter is main center of my work. It starts by progress of spiritistic literary activity, the creation of spiritistic magazines and the first translations of spiritistic books. I monitoring this activity from his start, over years of the first and of the second world wars and coming of the comunistic regime, to nowadays. In this chapter I mention an important opinion and interesting descriptions for thema spiritism.

In the end I deal with a new spiritistic books and the future of spiritistic movement in Czech republic.

KEY WORDS

Spiritism, death, ghost, science, religion

Obsah

Úvod	9
1. Charakteristika pojmu spiritismus.....	10
1.1. Vymezení pojmu	10
1.2. Dějiny spiritismu.	12
1.3. Kam lze řadit spiritismus?.....	13
2. Spiritismus v kulturních, sociálních a náboženských souvislostech.	15
2.1. Spiritismus v kulturních souvislostech.....	15
2.2. Spiritismus v sociálních souvislostech.	17
2.3. Spiritismus v náboženských souvislostech.	19
3. Moderní spiritistická hnutí a jeho šíření s ohledem na přítomnost spiritistického hnutí v českém prostředí.....	21
3.1. Moderní spiritistická hnutí.	21
3.2. Spiritismus v českém prostředí.	23
4. Reakce na spiritismus – reakce vědy a standardních náboženských uskupení.	30
4.1. Reakce vědy.	30
4.2. Reakce náboženství.	34
5. Spiritistická literatura v češtině.	38
Závěr.....	46
Přílohy	50

Úvod

Představa existence duše je tak stará, jako sám člověk. Už v šamanských kulturách měl šaman schopnost navazovat spojení se světem duchů a prosit je o rady a důležité informace. Tito šamani dokázali opouštět své tělo, a tím navazovat kontakt se svými zemřelými předky. Podstata spiritismu je obsažena před mnohými stoletími i v okultních směrech, jako je kabala, magie či alchymie. Tyto tajemné vědy nebo-li okultní nauky stmelují vědu a víru a jsou zároveň jejich výplodem.

S tím souvisí i problematika toho, kam lze vůbec zařadit spiritismus. Můžeme brát spiritismus jako novou vědu, když je v ostrém protikladu spiritismu právě materialismus? Nebo by se měl brát jako náboženství? Ovšem jak je ale možné, že se ve spiritismu nevychází z víry, ale ze skutečnosti a experimentů? Těchto otázek se týká první kapitola.

Ve druhé kapitole se budu snažit uvést spiritismus v souvislostech, a to nejen v kulturních, ale i sociálních a náboženských.

V souvislostech se vznikem spiritistického hnutí se pokusím shrnout názory a reakce vědy a jednotlivých náboženství.

Cílem mé práce je ukázat, zda je či není spiritismus ve světě na ústupu a jak se to má s přítomností spiritismu u nás v České republice. Jádrem mé práce tak tvoří třetí a pátá kapitola, kde se pokusím zmapovat situaci moderního spiritismu, jeho proudů a organizací. V souvislosti s jeho šířením v minulém století i vznik a přítomnost spiritismu u nás.

Je však důležité říci, že budu čerpat zvláště z literatury sekundární, jelikož český knižní trh odborné knihy na téma spiritismus jednoduše postrádá. Vinu minimálního počtu spiritistických publikací nesou totalitní režimy, které ovládaly naši zemi v letech 1939 až 1945 a 1948 až 1989. Ty totiž konfiskovaly a ničily majetky všech spolků, včetně archivů. V současné době vznikají nové knižní tituly zabývající se spiritismem, do odbornosti však mohou mít daleko. Téma spiritismus je dnes velmi chytlavé téma díky sekularizované společnosti a díky tomu i marketingově dobře využitelné.

1. Charakteristika pojmu spiritismus

1.1. Vymezení pojmu

„Spiritismus je odvozen z latinského slova spiritus, nebo-li duch.“¹ Dříve se však používalo pojmu spiritualismus, který pochází z latinského slova spiritualis, nebo-li duchovnost, a vyjadřuje osobní názor a vztah k tomu, co člověka přesahuje. Spiritualista hájí názor, že mimo hmotu zde existuje ještě něco jiného – což ještě nepředpokládá víru v duchy – a tak ke specifikaci nových jevů bylo zapotřebí také nových pojmů. Začalo se tedy používat slov spiritismus, spiritistický, spiritista. Tyto nové pojmy se vzhledem k jejich praktičnosti a hlavně specifikaci rychle ujaly.

„Je však nutné vysvětlit, jak spiritistická nauka chápe lidskou duši a co se s ní děje v okamžiku smrti člověka. Pojem duše je příčinou mnohých sporů, protože nemá přesně určený význam. Neshoda názorů o povaze duší vyplývá z různorodého použití tohoto slova.“² A tak se můžeme setkat s názorem materialistickým, nebo s názorem spiritistickým.

„Podle někoho je duše principem organického, materiálního života, která nemá vlastní existenci a zaniká se životem.“³ Podle tohoto materialistického přesvědčení: „je člověk tvořen pouhým seskupením atomů a energií, takže smrtí lidského těla končí i existence „psýché“.“⁴ Materialisté předpokládají, že smrt je rozpad jak fyzického těla, tak i rozpad vědomí. „Spiritistická nauka však chápe pojem duše jako duchovní bytost, nezávislá na hmotě, která si uchovává svou individualitu i po smrti. Tento názor je pravděpodobně rozšířen nejvíce, vyskytuje se u všech národů, ať už je stupeň jejich civilizace jakýkoliv (například šamanské kultury, egyptské náboženství, antické Řecko).“⁵ Smrt tedy chápe jako „přechod našeho vědomí nebo mysli do nové existence.“⁶

Základním spiritistickým konceptem je přesvědčení o existenci posmrtného života a navazování komunikace s dušemi zemřelých prostřednictvím

¹ Zachar, O., *Z dějin spiritismu v minulosti*, Půdorys a Lege artis, Praha, 1994, s. 9.

² Kardec, A., *Kniha duchů*, Eugenika, Bratislava, 2001, s.16.

³ Tamtéž, s.16.

⁴ Kübler-Rossová, E., *O smrti a životě po ní*, Aquamarin, Praha, 1997, s.6.

⁵ Kardec, A., *Kniha duchů*, Eugenika, Bratislava, 2001, s.17.

⁶ Moody, R., *Život po životě, Úvahy o životě po životě, Světlo po životě*, Odeon, Praha, 1991, s.13.

média. Spiritistická nauka je přesvědčena, že „člověk má dvě podstaty“⁷. Smrtelné, hmotné tělo a nesmrtelnou, nehmotnou duši.

Po smrti člověka duše dále přežívá, odpoutává se od těla a stává se duchem, který vstupuje do světa duchovního. „Materiální bytosti vytvářejí viditelný nebo hmotný svět a nemateriální bytosti svět neviditelný nebo duchovní, tedy svět duchů.“⁸ Tento duchovní svět obklopuje náš materiální svět.

Spiritismus poskytuje skrze experimenty důkazy o existenci duchů a možnost komunikace s nimi. Navázání spojení s duchovním světem se však děje v přítomnosti lidí, kteří jsou nadáni mediálními schopnostmi. Tito lidé jsou označováni jako médium - prostředníci mezi světem lidí a světem duchů. „Každý člověk je přirozeným způsobem obdařen těmito mediálními schopnostmi, rozdíly se týkají pouze stupně jejich rozvoje“⁹. „Mediálnost představuje jednu z rozvinutých schopností duchovního těla. Tato funkce může být vrozená a rozvinutá ve vhodném období či získaná.“¹⁰ Dá se přirovnat k talentu, ne každý člověk dovede krásně malovat či hrát na klavír. Ne tak každý člověk dokáže navázat spojení s duchy.

S mediálností je nerozlučně spojen morální a intelektuální vývoj člověka. „Skromnost, ochota, láska ke svým bližním, chuť pomáhat trpícím lidem, svědomitost a poctivost – jsou vlastnosti dobrého média. Mediální práce je mise spojená s obrovskou odpovědností, jejíž cílem je předání vědomostí, které mají vliv na morální vývoj člověka.“¹⁰

Morální hodnoty a etika jsou se spiritismem velmi úzce spojeni. Člověk by se měl v životě duchovně vyvíjet - jeho úkolem je dospět do stavu dokonalosti. Podle vyšších duchů je nejzávažnějším úkolem člověka dospět do stavu, kdy se vůdčím životním posláním stane láska – cit vyvolávající dobrotu, úsměv, otevřenost a chuť pomáhat jiným. „Právě k tomuto ideálu míří všichni duchové a v tom spočívá i smysl jejich existence.“¹¹ „V závislosti na stupni tohoto vývoje a na událostech v minulosti, se duchové vtělují na zem, aby splatili své morální dluhy“¹² a díky tomu se mohli dále duchovně vyvíjet. K tomuto vývoji slouží i těžké životní zkoušky, při kterých se duch zoceluje a nabírá tak zkušenosti, které

⁷ Kardec, A., *Kniha duchů*, Eugenika, Bratislava, 2001, s.25.

⁸ Tamtéž s.24.

⁹ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.314.

¹⁰ Tamtéž s.317-318.

¹¹ Tamtéž s.279.

¹² Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.280.

ho v jeho vývoji posunou dále. „Duše dosáhnou nejvyššího stupně jen usilováním po svém polepšení a řadou zkoušek, které slouží k jejich očištění.“¹³ Člověk by se také neměl v životě poutat k materiálním věcem, ale k těm duchovním jako je právě láska. Tito vyšší duchové mluví o mravnosti, která je obsažena v tomto Kristově výroku: „Chovat se k druhým tak, jako bychom chtěli, aby se druzí chovali k nám.“ Tedy konat dobro, ne zlo.¹⁴

1.2. Dějiny spiritismu.

Projevy z nehmotného světa, které vybočovaly a vybočují z rámce běžných věd, se vyskytovaly ve všech dobách a na všech místech a svými projevy dávaly tušit, že působí inteligentní a svobodnou vůlí. „Rozum lidí naznačoval, že za těmito inteligentními projevy musí být nějaká „inteligentní moc“, která může vstupovat do styku s lidmi pomocí materiálních prostředků. Tato „inteligentní moc“ při zkoumání její povahy udala skrze materiální prostředky, že patří do světa duchovních bytostí, které odložili tělesnou schránku člověka.“¹⁵ Spiritismus tedy není výtvorem moderní doby, ale sahá hluboko do minulosti.

„Prvním pozorovaným jevem byly pohybující se předměty. Tento fenomén byl doprovázen neobvyklým hlukem, klepáním – to vše bez zjevné příčiny“¹⁶ (poprvé popsáno na území Ameriky, známý případ sester Foxových). „Nejdříve vyvolal velkou nedůvěru, ale množství pokusů nepřipouštělo pochybnosti o jeho reálnosti.“¹⁷ Tomuto fenoménu však chybělo racionální vysvětlení.

„Lidé při pokusech zjistili, že pohyb předmětů není pouze důsledkem působení nějaké síly, ale že je následkem zásahu jisté inteligentní nehmotné příčiny. Tyto inteligentní projevy našli způsob vyjádření se prostřednictvím stolků, které se zvedaly a klepaly jednou nohou určitý počet úderů, čímž byla na položenou otázku vyjádřena odpověď „ano“ či „ne“. Ale skeptiky to nemohlo přesvědčit, protože to považovali za náhodu. Později se získávaly odpovědi pomocí abecedy: pohybující se předmět vyklepal počet úderů odpovídající

¹³ Kardec, A., *Knihy médií*, Schneider, Brno 1995, s.39-40.

¹⁴ Kardec, A., *Knihy duchů*, Eugenika, Bratislava, 2001, s.27.

¹⁵ Tamtéž s.13.

¹⁶ Tamtéž, s.19.

¹⁷ Tamtéž, s.19.

pořadovému číslu daného písmene. Tak se dařilo formulovat slova a věty jako odpovědi na položené otázky. Správnost odpovědi na otázku vyvolávala údiv. Tajemná bytost, která takto odpovídala, na otázku o své povaze řekla, že je „duch“, udala své jméno a poskytla o sobě různé informace.“¹⁸

Jelikož vyklepávání bylo zdlouhavé, přešlo se k automatickému psaní, kdy si medium vzalo do ruky tužku, skrze kterou duchové podávali mnohem rychleji zprávy a tím došlo k rychlejší komunikaci. Tímto způsobem začali vznikat fenomenální zprávy.

1.3. Kam lze řadit spiritismus?

Spiritismus má dvě strany. První strana je filozofická, druhá strana je experimentální.

Spiritistická filozofie vychází ze zpráv a informací poskytnutých právě medií a mediálními zprávami, které „poskytují přebohatou látku k filozofickým rozborům a úvahám, které, poněvadž hlavně směřují ku praktickému a moudrému žití a sledují tendenci mravní, vedou přímo ke zbudování ideální mravouky čili ethiky.“¹⁹

Allan Kardec však viděl ve spiritismu novou vědu, kterou počítáme k empirickým – založených na zkušenosti a zakládajících se na experimentu. „Spiritismus je věda, která dokazuje experimentální metodou reálnost existence duše a její nesmrtelnost. Poskytuje nám jistotu kontaktů mezi živými a těmi, kterým se říká zemřelí. Spiritismus je filozofie, která odpovídá všem aspiracím srdce a rozumu.“²⁰ Przemyslaw Grzybowski podává tuto definici: „Spiritismus je empirická věda o původu, povaze a poslání duchů a o jejich spojení s hmotným světem, která na základě faktů zaznamenaných během experimentálních seancí, i mimo ně, buduje filozofický systém, a ten – pokud bude akceptován a využíván člověkem během života – se může stát charakteristickým typem morálky.“²¹

Nabízí se ale i otázka, zda-li nemůže být spiritismus brán i jako náboženství? „Co je to ale vlastně náboženství? Začneme-li hledat odpovědi v odborné literatuře, brzy zjistíme, že se odborníci neshodují. Skoro lze říci: kolik

¹⁸ Kardec, A., *Kniha duchů*, Eugenika, Bratislava, 2001, s.21.

¹⁹ Kardec, A., *Co je to spiritismus?*, Schneider, Brno, 1999, s.63.

²⁰ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.48.

²¹ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.488.

badatelů, tolik definicí. Předně jde o vztah člověka k bohu. Ovšem boha lze nahradit, samo slůvko „bůh“ může z leckterého systému zmizet a přece jde o náboženství, totiž o vztah člověka k něčemu, co jej přesahuje.“²² „Spiritismus je přirozeným duchovním směrem“²³ a vztahuje se k duchovnímu světu a k bytostem, které nás přesahují. Je součástí spirituální filozofické nauky, která je součástí všech náboženství. „Z tohoto souhlasu s naukami náboženskými mylně se soudilo, že jest spiritismus novým náboženstvím, čili že si dělá nárok, takovým býti. Právě tak dobře daly by se filozofie Kantova, Hegerova, Shopennhauerova naznačiti co nová náboženství.“²⁴

Čeští spiritisté z doby Rakouska-Uherska a první republiky sami charakterizovali spiritismus jako syntézu náboženství a vědy.²⁵

²² Heller, J., Mrázek, M., *Nástin religionistiky*, Kalich, Praha, 2004, s.17-18.

²³ Kozák, J., *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.18.

²⁴ Kardec, A., *Co je to spiritismus?*, Schneider, Brno, 1999, s. 64.

²⁵ Kozák, J., *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.26.

2. Spiritismus v kulturních, sociálních a náboženských souvislostech.

Spiritismus v kulturních, sociálních a náboženských souvislostech se začíná projevovat v důsledku událostí týkajících se případu sester Foxových roku 1848 v americkém Hydesville, které zapříčinily vznik moderního spiritismu.

2.1. Spiritismus v kulturních souvislostech.

Po vystoupení sester Foxových se díky velkému zájmu o spiritistické jevy začala spiritismem zajímat nejenom široká americká veřejnost, ale i badatelé, a tak se ve velkém začíná s publikací spiritistických brožur, časopisů a knih. Prvním badatelem ve Spojených státech, který vydal roku 1850 publikaci „Spiritualismus“, byl John Worth Edmond. „Poprvé osoba tak známá a veřejně uznávaná vystoupila na obranu jevů, které byly obvykle hanlivě označovány jako ďáblovlo konání.“²⁶ Předchůdcem Edmondse však byl Andrew Jackson Davis (1826-1910). „Ten svou filozofickou rozpravou „Zákony přírody“, tvořenou v letech 1845-1847, hlásá, že „kromě viditelného světa existuje svět neviditelný – větší, krásnější a dokonalejší než náš pozemský – a je založen na nekonečné lásce.“²⁷

Díky značné popularitě a množství spiritistické literatury v Americe se začíná spiritismus rychle šířit přes oceán do Evropy. „Nejvýznamnější evropskou osobností, která spiritistické jevy odborně zkoumala a nakonec jejich reálnost potvrdila, byl doktor lékařských věd, pedagog, překladatel a vědec, Francouz Denizard-Hyppolite León Rivail - pod pseudonymem Allan Kardec. Ve spolupráci s četnými médii, která odborně zkoumal, vydal na základě svých poznatků roku 1857 „Knihu duchů“. Dne 1.ledna 1858 Kardec vydal první číslo časopisu „*La revue spirite*“ (*Spiritistická revue*). Tento časopis se brzy stal nejdůležitějším periodikem nového společenského hnutí a zároveň prezentoval nejčerstvější vědecké objevy. Dne 1.dubna téhož roku založil v Paříži první na

²⁶ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.72.

²⁷ Tamtéž s.74.

světě formální spiritistickou společnost s názvem „*Pařížská společnost spiritistických studií*“. Tato organizace i časopis se brzy staly hlavním motorem výzkumu mediálních jevů a popularizace spiritistické vědy.“²⁸

Francie a Velká Británie byly vůbec zeměmi, kde se spiritismus hluboce zakořenil. „Anglický vědecký svět se zpočátku stavěl k jakýmkoliv novinkám o duších skepticky. Jedním z nejhorlivějších stoupenců spiritismu byl však August de Morgan, sekretář Královské vědecké společnosti. V roce 1863 zveřejnil rozpravu „*Otázky světa ducha*“, která obsahovala prohlášení, jež otřásl skeptickým světem jeho kolegů.“²⁹ V této rozpravě tvrdí, že spiritisté jsou na cestě vedoucí k pokroku a rozvoji fyzikálního vědění. „Šířitelem spiritistických idejí v Anglii byl také slavný přírodovědec, blízký spolupracovník Charlese Darwina – Alfred Russel Wallace. Kromě přírodovědných děl, která mu přinesla slávu, publikoval zajímavá pojednání: „*Vědecký pohled na otázky nadpřirozena*“, „*Obrana moderního spiritualismu – jeho fenoménu a vědy*“ a „*O zázracích a moderním spiritualismu*“, která byla přeložena do mnoha cizích jazyků.“³⁰ „Známým britským spisovatelem, který se netajil svými sympatiemi ke spiritismu, byl Artur Conan Doyle (1859-1930). Doyle vytvořil nejen postavu detektiva Sherlocka Holmese, ale také mnoho děl dobrodružných, vědeckofantastických esejí, a také zpracoval jedny z nejlepších „*Dějín spiritualismu*“ a traktát „*Případ spiritistické fotografie*““³¹

Spiritistickou kulturu však nalezneme nejenom ve literární a publikační činnosti, ale také ve světě mediálního umění jako například v kresbách či malbách tvořených médii v transu. Například u nás za doby První republiky, kdy se konal roku 1933 celorepublikový sjezd spiritistů, „byla 4.června otevřena v rámci sjezdu dodnes největší výstava mediálních kreseb s ukázkami spiritistické literatury, která zabrala v Clam-Gallasově paláci 14 sálů. Mezi veřejností vzbudila takový zájem, že jen v prvních dvou dnech ji navštívilo 2 500 návštěvníků, a proto byla prodloužena do konce měsíce. Celkem výstavu navštívilo 10 000 návštěvníků a bylo na něm rozdáno na 1 300 různých ročenek. Byli pronášeny přednášky a

²⁸ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.46.

²⁹ Tamtéž s.104-105.

³⁰ Tamtéž s.129.

³¹ Tamtéž s.132.

konala se i seance.“³² „Můžeme říci, že výtvarné umění patřilo k těm nespecifičtějším rysům českého spiritismu. Většinou se jednalo o mediální kresby. Mediální kresby byly jednak co nejčastěji vystavovány na samostatných výstavách, a jednak se staly pravidelnou součástí spiritistických sjezdů.“³³ Sbírkou mediálních kreseb vzniklých do roku 1945 bychom v současné době našli v Městském muzeu Nová Paka, v expozici spiritismu. „Jde o největší sbírku tohoto druhu v České republice a řadí se mezi největší v Evropě.“³⁴

„Čeští spiritisté kulturně žili. Z výkazu jejich činností se jasně dozvídáme, že se jednotlivé spolky alespoň jednou týdně scházely. Nebylo to jen u příležitosti seancí, ale i přednášek, různých besídek, kulturních pořadů a výletů do přírody. Velkou společenskou událostí pro ně byly přirozeně jejich sjezdy. S nimi byly spjaty výstavy mediálních kreseb. Ty se ovšem často konaly i zcela samostatně. Dalším specificky spiritistickým rysem spolkového života byly návštěvy jiných spiritistických spolků a pořádání společných kulturních akcí.“³⁵ Knihy se původně u spiritistů nevyskytovaly. Nejen kvůli jejich nedostupnosti, ale hlavně proto, že veškerá poučení čerpali ze seancí. Zejména poté, co se spiritisté zorganizovali ve spolcích, začaly vznikat jako jejich součástí i pěvecké sbory a divadelní soubory. První spiritistické divadelní představení se uskutečnilo 22. června 1918 v Nové Pace. Byla to zábava, ale zároveň forma vzdělávání. Podobně tomu bylo i s pěveckými sbory. Písně byly jednak původu mediálního, ale i běžně skládané. V každém případě se v nich zračila spiritistická morálka, nauka a pohled na svět. Na sjezdech byly tyto skladby často doplňovány i klasickou hodnotnou duchovní hudbou českých skladatelů.“³⁶

2.2. Spiritismus v sociálních souvislostech.

Po vzniku moderního spiritismu se vzedmula Amerikou vlna nadšení lidí pro spiritistické jevy bez ohledu na výši jejich společenského postavení a

³² Kozák, J., *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.282.

³³ Tamtéž s.455.

³⁴ <http://www.muzeum.cz/cz/expozice-spiritismu/>

³⁵ Kozák, J., *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.453-454.

³⁶ Tamtéž s.454-455.

vychování. „Spiritismus se stal rozsáhlým společenským hnutím, které mělo v samotných Spojených státech kolem deseti milionů stoupců, soustředěných v nespočetných klubech a organizacích, čtenářů knížek a časopisů, vycházející v nákladech několika desítek tisíc.“³⁷ V této době se součástí seancí stávaly populární spiritistické stolečky, jejichž prostřednictvím bylo možné navázat komunikaci s duchem. „K seancím se přistupovalo vždy s největší vážností“³⁸, avšak v této době byly praktikovány většinou za účelem společenské zábavy či účelem ukojení zvědavosti. „Tento jev baval jistý čas zvědavé salony.“³⁹ K úspěšné seanci bylo zapotřebí určitého počtu lidí - avšak základem každého sezení bylo médium. K těm velmi úspěšným médiím se upínaly zraky vědců, které s nimi prováděli výzkum a jako první začali tvořit vědecké organizace zabývající se spiritismem.

„Mnoho miliónů lidí na celém světě je dnes členy formálních spiritistických organizací. Sympatizantů je ještě více, o čemž svědčí už jen náklad odborné literatury a znovu vydávaná jednotlivá díla.“⁴⁰

Současnou světovou spiritistickou organizací je brazilská *Mezinárodní spiritistická rada* (*Internacionál Spiritist Council* ⁴¹). „Tato rada, která je nejvíce reprezentativním formálním grémiem tohoto druhu, se skládá asi z třiceti národních organizací. Svědčí o tom, že spiritismus je v současném světě široce rozšířen, jeho perspektivy se zvětšují, což je vnímáno jako pozitivní fakt zvláště v zemích třetího světa.“⁴²

V západní Evropě působí *Spiritistická společnost Velké Británie* (*Spiritualist Association of Great Britain* ⁴³). Tato společnost zaštiťuje média, která pomáhají lidem, ať už vyvíjet jejich mediální schopnosti, nebo navázat kontakt s jejich zesnulými blízkými. Pořádají různá sezení, semináře, meditace a duchovní léčení, které můžeme brát jako jistou formu sociální pomoci. S touto společností spolupracuje i Gordon Smith, slavné britské médium.

V sociálních souvislostech se spiritismus projevuje především charitativní činností a dobrovolnou pomocí, a to hlavně v Brazílii a Argentině, kde

³⁷ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.20.

³⁸ Kozák, J., *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.404.

³⁹ Kardec, A., *Knihy duchů*, Eugenika, Bratislava, 2001, s.51.

⁴⁰ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.468.

⁴¹ <http://www.spiritist.org/site/index.php/en>

⁴² Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.466.

⁴³ <http://www.sagb.org.uk/index.html>

nejmocnější organizací je *Brazilská spiritistická federace* (FEB). „Ta díky fondům, které pocházejí ze státních dotací, darů a dědictví vykonává v širokém měřítku dobročinnost. Buduje útulky pro bezdomovce, dětské domovy, lékařská střediska, školy a centra pro volný čas, organizuje různé charitativní akce. Prvkem činnosti federace je bezplatná lékařská pomoc, kterou poskytují jak lékaři, tak léčící média. Tak rozsáhlá aktivita brazilských spiritistů je možná pouze díky podpoře státu a angažovanosti četných dobrovolníků.“⁴⁴

Spiritistické organizace u nás začaly vznikat po roce 1880 a utvářely se do veřejných spiritistických spolků. „Protože však vystupovali jako jednotlivci a nikoli jako hnutí, bylo přirozené, aby se sjednotili. To bohužel přes veškeré dlouholeté snahy nepodařilo v takové míře, jak bylo třeba. Aby byla alespoň naděje, že by mohla jednotná organizace spiritistů vzniknout, bylo třeba silné a přitom nezištné osobnosti. Ta se našla v osobě Karla Sezemského. Karel Sezemský usiloval o vytvoření jednotného svazu spiritistů dlouho, přinejmenším od 2.června 1895, kdy se v Praze konal první spiritistický sjezd u nás. K založení „Bratrské jednoty československých spiritistů“ došlo sice již v roce 1912, ale i když byla tato organizace zamýšlena jako orgán všech českých spiritistů a most k ostatním spiritistům ve světě, nenaplnila se očekávání kvůli nejednotě mezi spiritisty.“⁴⁵

2.3. Spiritismus v náboženských souvislostech.

Spiritismus zahrnuje rozmanitou spleť odlišných skupin. Některé z těchto skupin nemají žádné náboženské dogma a jsou světského charakteru, jiné skupiny jsou nositeli specificky křesťanských nauk. Obě tyto skupiny spojuje základní spiritistická nauka, avšak křesťanský spiritismus nadřazuje duchovnímu světu nejvyšší a poslední ryze duchovní princip – Boha. „Většina křesťanských spiritistických církví pořádá několik bohoslužeb týdně. Nedělní bohoslužba obvykle zahrnuje jasnovidné praktiky a některé církve poskytují i svaté přijímání, které má vesměs stejnou podobu jako u tradičních církví.“⁴⁶ Ve Velké Británii je vyhrazen prostor pro seance v tzv. spiritistických kostelech, kde se úvodem začíná

⁴⁴ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.88-90.

⁴⁵ Kozák, J., *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.506-507.

⁴⁶ Partridge, Ch., *Encyklopedie nových náboženských hnutí*, Knižní klub, Praha, 2006, s.320.

krátkou modlitbou a poté se přistupuje k navázání spojení s oním světem prostřednictvím média. „V Anglii byla první spiritistická církev založena roku 1853 v hrabství Yorkshire. Ve 20.století vznikly dvě hlavní zastřešující organizace. *Spiritistická národní unie - Spiritualist National Union, SNU* - se ustanovila v roce 1902. *Velká světová křesťanská spiritistická liga - Greater World Christian Spiritualist League* - se zformovala roku 1931. Tato druhá skupina, která následně změnila své jméno na *Velkou světovou křesťanskou spiritistickou asociaci - Greater World Christian Spiritualist Association* -, se vyvinula ze světsky orientované SNU. Částečný vliv při tom měl sir Athur Conan Doyle.“⁴⁷

„Spiritismus však jako takový je vědecko-filozofický systém, který se týká rozsáhlého úseku skutečnosti – jeho sympatizanti však nevytvářejí žádné náboženství, sekty, strany či jakékoliv jiné organizace podobného charakteru. Nemá dogmata, přikázání, předem dané zásady a pravidla, jež je třeba přísně dodržovat; spiritismus nemá faráře, formy kultu, svatostánky, ceremonie, charakteristický oděv, symboly, rekvizity a podobné elementy, které potřebují skupiny chtějící demonstrovat a zachovat svoji odlišnost.“⁴⁸ „Od počátku existence hnutí sympatizantů vědy duchů byla mnohokrát zdůrazňována jeho neutrálnost, otevřenost a směřování k zobecnění předmětu svých zájmů výhradně jako vědeckého modelu života, přijatelného pro všechny, kterým nevyhovují teorie tvořené na základě náboženských dogmat či materialistických idejí.“⁴⁹

Díky této neutrálnosti a otevřenosti je spiritismus ke všem náboženstvím tolerantní: „Angažujete-li se v nějakém náboženství, praktikujte ho! – zvláště, když vás vede ke konání dobra. Bůh se dívá především na vaše úmysly. Mějte v úctě víru a názory jiných: každý člověk má právo na vlastní cestu a ta jeho je pro něho dobrá.“⁵⁰

⁴⁷ Partridge, Ch., *Encyklopedie nových náboženských hnutí*, Knižní klub, Praha, 2006, s.319-320.

⁴⁸ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.466-467.

⁴⁹ Tamtéž s.466.

⁵⁰ Tamtéž s.367.

3. Moderní spiritistická hnutí a jeho šíření s ohledem na přítomnost spiritistického hnutí v českém prostředí.

V první části této kapitoly jsou uvedeny nejen hlavní současné spiritistické organizace, ale i myšlenkové proudy, které ze spiritismu vycházejí nebo s ním mají určitou kontinuitu či přímo synkrezi. Obsahem druhé části je spiritismus v českém prostředí. Úvodem je několik názorů, zda k nám byl spiritismus zanesen díky jeho šíření Evropou, či nikoli. Dále je sledován jeho vývoj od roku 1880 až do současnosti.

3.1. Moderní spiritistická hnutí.

„Ačkoli tradice komunikace se zemřelými (nekromantie) je velmi stará, její novodobý rozmach může být určen poměrně přesným datem.“⁵¹

Vznik moderního spiritistického hnutí se datuje rokem 1848 po vystoupení sester Foxových z amerického Hydesville. Nabízí se však otázka, co se považuje za „moderní“ či „nové“ hnutí?

„V kontextu nových náboženství existuje mnoho definic toho, co je „nové“. Náboženství, sekta nebo alternativní spiritualita jsou nové, pokud vznikly během 20.století. Někteří odborníci by například rádi definici omezili na ta náboženství, která se objevila po roce 1945 (po druhé světové válce). Je ale také důležité obsáhnout i několik skupin, které byly založeny před více než sto lety a které postupně začaly upadat. Tyto skupiny jsou klíčové pro správné pochopení příčin vzestupu jiných důležitých současných nových náboženství a alternativní spirituality. Jejich vliv je možno nalézt v velkém množství nedávno vzniklých okultních náboženstvích a v typech spirituality Nového věku.“⁵²

„Tradice Nového věku (New Age) má náboženský a kvazináboženský charakter. Jako svébytné hnutí vzniklo ve druhé polovině 20.století. Většina lidí ztotožňující se s Novým věkem je zaměřena proti institucím a označuje se spíše za „spirituální“ než za „náboženské“.“⁵³ „Za populárním obrazem Nového věku se

⁵¹ Vojtíšek, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, Portál, Praha, 2004, s.173.

⁵² Partridge, Ch., *Encyklopedie nových náboženských hnutí*, Knižní klub, Praha, 2006, s. 20.

⁵³ Tamtéž s.308-309.

skrývá vliv spiritismu, Nového myšlení a teosofické tradice 19.století. Z této zvláštní orientace Nový věk zdědil praxi komunikace s duchy („channeling“) nebo entitami z jiných dimenzí.“⁵⁴

„Channeling předpokládá možnost komunikace s duchy, kteří ovšem nejsou jenom na jedné úrovni jako zemřelí lidé ve spiritismu, ale tvoří hierarchii až k božskému Absolutnu. Jako Mistři, andělé strážní, inteligence Dobra, nirvanické inteligence apod. přicházejí tyto bytosti z duchovní oblasti, aby vyučovali ty, kdo jim skrze médium (zvané channel = „kanál“) naslouchají.“⁵⁵

Počátky channellingu jako oživené spiritistické tradice se kladou do USA 70. a 80.let minulého století. „Mechanismus těchto zjevení je podobný jako u médií. Média obecně jednají jako prostředníci duchů, kteří se pokoušejí dokázat svoji pozemskou totožnost a existenci pokračující v jiném světě. Na druhé straně se zprostředkovatelé spojení pomocí různých kanálů dávají k dispozici bytostem z jiných světů, planet, rozměrů nebo dokonce i z jiných úrovní vědomí. Tito prostředníci se nezajímají o totožnost duchů, kteří s nimi navázali spojení. Říkají, že důležitá jsou poselství.“⁵⁶ „Edgar Cayce (1877-1945) byl jedním z prvních tranzmédií, které si nechalo analyzovat slova pronesená v tranzu a systematicky je utřídit. Ve Virginia Brach založil *Společnost pro výzkum a osvícení*, kde archivoval záznamy svých zjevení. Současná media pokládají Cayce za klíčovou osobu rozvoje moderního zprostředkování se spiritistickým světem.“⁵⁷

Moderním spiritistickým hnutím je i Kardecismus, rozšířený v Brazílii. Vzniknout mu dal Francouz Allan Kardec. Od jeho pseudonymu je odvozen název hnutí. „Ačkoliv nauka kardecismu žije v mnoha duchovních proudech, které se sice ke spiritismu výslovně nehlásí, mají s ním však kontinuitu.“⁵⁸

Zanesení spiritismu do Brazílie vzniklo následovně: „Děti z bohatých brazilských rodin, které studovali ve Francii, přivezli Kardecovo náboženské přesvědčení zpět do Brazílie, kde se mísilo s dalšími latinskoamerickými a jinými vlivy, odvozenými od afrických náboženství. V samotné Francii kardecismus z velké části vymizel. Zato v Brazílii vzkvétal, i když často v přetvořené formě.

⁵⁴ Partridge, Ch., *Encyklopedie nových náboženských hnutí*, Knihní klub, Praha, 2006, s. 309.

⁵⁵ Vojtíšek, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, Portál, Praha 2004, s.175.

⁵⁶ Brož, I. *Posmrtný život*, Cesty, Praha, 1995, s.86.

⁵⁷ Tamtéž s.87.

⁵⁸ Vojtíšek, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, Portál, Praha, 2004, s.175.

Pravděpodobně nejrychleji rostoucí náboženství jsou ta, která se rychle vyvíjejí. Mnoho stoupců kardecismu proto bezstarostně spojuje svou víru s náboženským kultem Umbandy a katolictvím. Částečně i díky této adaptabilitě je kardecismus v Brazílii stále úspěšný. Některé odhady uvádějí dokonce 10 milionů stoupců.⁵⁹

Dalším z těchto duchovních proudů, ovlivněným kardecismem, je Umbanda. „Umbanda je náboženství jihoamerických černochů, jejichž předkové byli jako otroci zavezeni z Afriky do Jižní Ameriky. Přivezli si své náboženství, a i když pak byli v Americe pokřtěni a formálně se stali římskými katolíky, nebyli vyučováni a v nitru si zachovali svou starou víru. Do umbandy pronikly i vlivy indiánské a spiritistické. Obojí odpovídalo černošské mentalitě, která toužila po co nejzřetelnějším kontaktu ze zázračným. Promítly se sem i vlivy významného spiritisty francouzského původu jménem Hyppolyte Denizard Rival, řečeného též Allan Kardec(1804-1869).“⁶⁰ Umbanda se vyznačuje výrazným synkretismem a už v roce 1970 čítalo toto hnutí odhadem na čtyři až pět milionů stoupců.

Moderní spiritistická hnutí se soustřeďují do velkých organizací, kterými jsou: „Brazilská spiritistická federace (Brazilian Spiritist Federation), Mezinárodní spiritistická rada (Internacionál Spiritist Council), Spiritistická rada Spojených států (United States Spiritist Council), Spiritistická skupina New York (Spiritist Group of New York) a Britská unie spiritistických společností (British Union of Spiritist Societies)“.⁶¹

3.2. Spiritismus v českém prostředí.

„Vznik českého spiritistického hnutí je běžně kladen do roku 1880. V této době vychází spiritismus plně a programově na veřejnost a stává se součástí veřejného života.“⁶² „Ovšem do roku 1880 se jednalo o přísně utajovanou činnost a informace o ní se objevují jen sporadicky a ještě jsou často překroucené a tendenční.“⁶³ Nabízí se však otázka, zda-li k nám byl moderní spiritismus zanesen

⁵⁹ Partridge, Ch., *Encyklopedie nových náboženských hnutí*, Knížní klub, Praha, 2006, s.288.

⁶⁰ Heller, J., Mrázek, M., *Nástin religionistiky*, Kalich, Praha, 2004, s.187.

⁶¹ <http://www.sgny.org/other-institutions/>

⁶² Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.145.

⁶³ Tamtéž s.151.

vlivem šíření ze zahraničí, nebo zda-li u nás přebýval odedávna a vznikl jako svébytné hnutí?

Jaromír Kozák tvrdí, že „toto hnutí má u nás ve skutečnosti nesmírně staré a mocné kořeny. Je mylné se domnívat, že vznik spiritistického hnutí u nás je důsledkem světového šíření spiritismu. Jedním z velmi silných dokladů je překvapující statistika, která říká, že roku 1889 bylo v Čechách již 60 000 spiritistů. Tolik lidí se nemohlo začít zajímat o spiritismus – a natož jej vykonávat – během devíti let, zejména když v této době bylo k dispozici naprosté minimum literatury a dosud nevycházel ani žádný časopis.“⁶⁴

Miloslav Bařina, bývalý ředitel Muzea v Nové Pace, jehož součástí je i stálá expozice spiritismu, je však jiného názoru. „Novodobý spiritismus přichází do Čech kolem roku 1880 v podstatě třemi cestami:

1.) Především prostřednictvím železničních pracovníků z Jižních Čech, jejichž přičiněním byla šířena spiritistická literatura,

2.) Prostřednictvím amerických Čechů, kteří se vraceli do vlasti po vzniku ČSR,

3.) Pro nás je nejdůležitější třetí cesta, kdy se přes Anglii, Francii, Německo, rozšířil spiritismus praktickými seancemi na Trutnovsko, dále do Podkrkonoší, Pojizeří a prostřednictvím jednotlivců i na Moravu a Slezsko. Na Novopacko a jiná místa se rozšířil praktický spiritismus vlivem továrníka Ignáce Etricha, majitele několika textilních podniků.“⁶⁵

„V letech 1881-1887 pořádal továrník Etrich pravidelné týdenní seance pro své dělníky a začaly vznikat jednotlivé kroužky. Spiritismus rychle pronikl seancemi, literaturou a besedními hovory do celého Podkrkonoší.“⁶⁶

Antal Stašek ve svém románu *Blouznivci našich hor* také píše: „Bylo to na počátku let osmdesátých předešlého století; na krkonošských horách šířilo se duchovectví, lidé se jali pomocí prostřednic obcovat se zászvětím a zakládali ‚sbory‘. Nová víra tu zabloudila z ciziny nejprve do německého Trutnova; odtud přišla mezi český lid do okolí jilemnického, vysockého, semilského a dále do kraje. Učení to se jevílo jinak u Němců a jinak u Čechů. Německému lidu byl spiritism jakousi zábavou, ukájením zvědavosti, pouhým citováním duchů,

⁶⁴ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.151

⁶⁵ Bařina, M.; *Spiritismus v Podkrkonoší*, Nová Paka, Městské muzeum : Městský úřad, 2004, s.4.

⁶⁶ Tamtéž s.5.

všetečným poptáváním na světské, pozemské malichernosti, pátráním a dotazováním nebožtíků, kdo tu neb onu věc ukradl, kdo spáchal ten neb onen zločin. Ale lidu českému bylo duchovněctví náboženskou reformací, pojal je v sebe se vši vrozenou mu vznětlivostí, ba s plamennou vášnivostí, jakoby mysticism našich předků, starých českých bratří, ožil a obrodil se v horském současném pokolení.“⁶⁷

Ovšem vystoupení tohoto nového hnutí však provázelo mnoho problémů. „Hned v počátcích bylo spiritistické hnutí persekuováno a sledováno, byla vydávána protispiritistická literatura, roku 1904 byla založena „Antispiritistická liga“. Katolická církev bedlivě sledovala toto hnutí, zvláště diecéze královehradecká.“⁶⁸

„Zjevně nejdůležitějším stálým zdrojem českého spiritistického hnutí byli psychicky nadaní jedinci, ať již jasnovidného, médiijního nebo jiného zaměření, jejichž schopnosti vždy budily značnou pozornost. V dobách, kdy ještě neexistovala televize ani rádio, se lidé, zejména na venkově, scházeli, a nejen si vypravovali, ale prováděli i seance, pokud byl v jejich středu právě takový jedinec. Právě v Podkrkonoší jsme se mohli setkat s mimořádně vysokou psychickou citlivostí.“⁶⁹

Po roce 1880 se o zvyšující se zájem o spiritismus se zásadně zasloužilo vydávání spiritistické literatury. Díky Františku Pavlíčkovi z Českých Budějovic byla první vydanou spiritistickou knihou v roce 1878 s názvem *Křesťanský spiritismus* a v následujících letech byly překládány z francouzštiny knihy od Allana Kardeca.

Od počátku vystoupení spiritismu na veřejnost se začíná mluvit o nutnosti jednoty mezi spiritisty a jejich spolky. Po celých Čechách byly zakládány spolky, které relativně držely pospolu. „Rychlý rozmach spiritismu, podporovaný ještě publikační činností, vedl k tomu, že roku 1895 byla do Prahy svolána první spiritistická schůze do Konviktu v Bartolomějské ulici. Bylo zde usneseno založit spiritistický svaz. V pravém slova smyslu se to podařilo až 15. února 1948. Vzhledem k politickým událostem, které následovali po 28. únoru téhož roku,

⁶⁷ Stašek, A.; Blouznivci našich hor, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha, 1959, s.9.

⁶⁸ Bařina, M.; *Spiritismus v Podkrkonoší*, Nová Paka, 2004, Městské muzeum : Městský úřad, 2004, s.5.

⁶⁹ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.156.

však neměl dlouhého trvání a po roce 1951 došlo k rozprášení celého hnutí, které se dodnes z této rány osudu nevzpamatovalo.⁷⁰

„Rok 1900 je památný tím, že se Karel Sezemský dostává do čela rostoucího spiritistického hnutí“⁷¹ a je uznáván jako vůdce českých spiritistů, jehož bydlištěm se stala Nová Paka v Podkrkonoší. Od roku 1904 Nová Paka představuje začátek dominantního postavení, které si udržovala v českém spiritistickém hnutí až do roku 1936, kdy Karel Sezemský zemřel.⁷² Karel Sezemský se narodil roku 1860 ve Štýrsku a zemřel roku 1936 v Nové Pace. Se spiritismem se seznámil po různých peripetiích až v Praze, kde na základě vlastních pokusů a studia začíná s vlastní činností. Od doby, kdy se přestěhoval do Nové Paky, organizoval spiritisty především v Podkrkonoší a snažil se o sjednocení spiritistů. Jeho zásluhou se spiritismus šířil nejenom po Čechách, ale i na Moravě a ve Slezsku, kde objížděl spiritistické spolky a pořádal celou řadu veřejných přednášek.

Myšlenka širší organizovanosti spiritistického hnutí pak byla oživena až roku 1910, na sjezdu spiritistů v Nové Pace, který proběhl 15.-16.května 1910. „Za účasti zástupců sudetských spiritistických spolků a spolků z Moravy a Slezska byla založena „Bratrská jednota československých spiritů“. V roce 1912 získává organizace nový název a zároveň byly přijaty první stanovy. Řád bratrstva požadoval na členech, aby se vzdali pití lihovin a kouření a měli brojit proti svatokupectví a rozšiřování různých přívěsků a dogmat, neboť hlavním kritériem člověka jsou jeho mravní hodnoty: jako konání dobra, láska k Bohu a spolubližnímu, charakter, čest, atd.“⁷³ „Cíle skutečné jednoty ale nebyly dosaženy, protože stále přetrvávala značná roztříštěnost mezi spiritisty. Nejhorší situace byla patrně v Praze. Odhadovalo se, že v Praze je asi šest spolků a alespoň 2000 činných spiritistů, kteří nebyly nijak zapojeni do jednotné organizace. Panovalo zde přesvědčení pražských spiritistů, že by centrum hnutí mělo být v Praze. To však nebylo reálné a ani schopnosti místních vůdců na takovou práci nestačily. Tento názor se ukázal být trvalou překážkou vytvoření skutečně jednotné

⁷⁰ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.166-167.

⁷¹ Tamtéž s.178.

⁷² Tamtéž s.184.

⁷³ Bařina, M.; *Spiritismus v Podkrkonoší, Nová Paka*, Městské muzeum : Městský úřad, 2004, s.6.

organizace, a to i v době, kdy se po druhé světové válce sami prohlásili za vůdce československých spiritistů.⁷⁴

„Válečná léta 1914-1918 znamenala pro spiritistické hnutí na jedné straně značnou stagnaci, kdy téměř ustala veškerá spolková činnost a téměř se zastavilo i vydávání spiritistické literatury, na druhou stranu však byla pro spiritismus mohutnou vzpruhou a přípravou pro nebyvalé poválečné rozšíření. I když se spolková činnost mimořádně omezila, neznamená to, že by se neprováděly seance.“⁷⁵ „Konec války a svoboda sebou přinesly nebyvalý rozmach spolkové činnosti.“⁷⁶ „V letech první republiky byl odhadován počet příznivců na 400 000 až 500 000.“⁷⁷ Jedním z možných důvodů tohoto rozkvětu spiritismu bylo prostředí nábožensky svobodnějšího Československa. Ten druhý důvod objasňuje Karel Jonáš: „Ke vzrůstu spiritistické církve přispěla hlavně válka. V plném svém rozsahu a dosahu. Ve válce padlo mnoho lidí, strašně mnoho, není snad rodiny, kde by někoho neželeli. A teď si představte, že je tu náboženství, které vyvolává mrtvé k životu, že jsou zde jisté neklamné ceremonie, jimiž možno dohovoreti se i s těmi, kteří zahynuli tisíce mil odtud, - představte si to prosím, co nejjasněji a pak pochopíte určitě, proč rozbujněl spiritismus u nás právě v této době.“⁷⁸

Snahy o jednotu spiritistů ale neustávaly. „3.6. 1923 se konala valná hromada a ustanovující schůze nově založené pražské organizace „Obec spiritistů československých“, která vznikla pouhým sloučením pražských spolků. Od samého počátku usilovala, aby se stala ústředím spiritistického hnutí, a to velmi neomaleným způsobem. To nutně vyvolalo nemalý odpor mimopražských spiritistů, protože taková organizace latentně existovala již od roku 1912 a spiritisté na venkově odmítli zjevný diktát z Prahy. Šlo totiž o to, že pražské spolky dlouho usilovaly o získání tohoto výlučného postavení. Jejich členové nejprve vytvořili jednotu pražských spiritistických spolků s názvem „*Jednota československých spiritistů*“. Potom na sjezdu v Praze, který pořádalo „*Bratrské sdružení*“ z Nové Paky, předložili návrh, že by jejich Jednota byla zastřešující organizací všech československých spiritistických spolků. Byl ale odmítnut a nakonec byl přijat pozměňující návrh vytvořit ideální jednotu. Ta měla spočívat

⁷⁴ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.201-203.

⁷⁵ Tamtéž s.212.

⁷⁶ Tamtéž s.222.

⁷⁷ Bařina, M.; *Spiritismus v Podkrkonoší*, Nová Paka, Městské muzeum : Městský úřad, 2004, 2004, s.7.

⁷⁸ Jonáš, K.; *U spiritistů*, Československé podniky tiskařské a vydavatelské, Praha, 1922, s.6.

v tom, že se budou scházet zástupci jednotlivých oblastí, spolků a listů, kteří budou rokovat o dalším vývoji hnutí. Hned byli též zvoleni tito čelní představitelé: Stáňa Bělohradský za Prahu, Karel Sezemský za Čechy, Hynek Vaněk za Moravu a Jan Rösner za Slezsko. Tento boj Prahy s venkovem trval až do roku 1938 a v konečném důsledku až do samého zničení spiritistického hnutí.⁷⁹

„Důkazem toho byl celorepublikový sjezd spiritistů v Praze, konaný roku 1933. Dostavilo se na něj 600 delegátů ze 17 spiritistických spolků v Čechách. Byl zde však zvolen prozatímní výbor „Sdružení spiritistických spolků se sídlem v Praze“. Lze se jen domnívat, že ne všichni s tímto rozhodnutím souhlasili. Jasně bylo cítit, že duchovnost zde opět začíná být nahrazována institucionalizovaným náboženstvím. To byl zcela charakteristický postoj pro Prahu. Nejvíce zarážející byla skutečnost, že tato zásadní reforma hnutí byla vlastně projednána za zavřenými dveřmi a až dodatečně zveřejněna, zatímco měla být hlavním bodem sjezdu. Bylo zde dále usneseno, že časopis *Posel záhrobní* bude oficiálním tiskovým orgánem nově utvořené organizace.⁸⁰

„Roku 1936 zasáhla české spiritistické hnutí nejtěžší rána: v Nové Pace zemřel Karel Sezemský. Ten vynikl nejen jako mimořádně úspěšný nakladatel spiritistické literatury a redaktor časopisu *Posel záhrobní*, ale především jako neúnavný organizátor a vůdce. I když se mu kvůli malosti mnoha členů nepodařilo dosáhnout ideální jednoty a plného naplnění spiritismu, byl mocnou jednotící silou, jak se ukázalo poté, co zemřel. Od jeho smrti začalo hnutí upadat a rozpadat se. Pokud mohli, tak je ještě drželi dva radvaničtí vůdci Jan Kuchař a Jan Rösner. Za této situace došlo k nevyhnutelnému: když byli spiritisté pronásledováni nacisty a později komunisty, hnutí zcela zaniklo, i když některé kroužky vyvíjely svoji činnost dál.⁸¹

„Od 4.6. do 6.6.1938 se konal v Praze velký sjezd, který byl zároveň oslavou 20.výročí trvání republiky. Byl to vůbec největší spiritistický sjezd u nás, jako by protagonisté tušili, že zároveň bude na dlouhá desetiletí poslední. Od října byla vládní nařízením zastavena na neurčito veškerá spolková činnost. Zatímco je otázkou, zda-li pokračovala přednášková činnost, lze pochybovat o tom, že by

⁷⁹ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.229-230.

⁸⁰ Tamtéž s.282-285.

⁸¹ Tamtéž s.299-300.

byly ukončeny seance. Tyto schůzky se v této době staly ovšem nebezpečné. Seance jako takové (až do následujícího roku) sice oficiálně zakázány nebyly, pokud by se na to však přišlo, bylo by takové shromáždění považováno za nedovolené srocování. Je tedy samozřejmé, že spiritismus se opět stal prakticky tajnou společností a scházeli se jen ti, kteří se dobře znali.“⁸²

„Po roce 1945 se spiritismus začal pomalu rozbíhat ve všech ostatních oblastech Československa, a dokonce se zdálo, že uplynulých šest válečných let pro něj bude stejnou vzpruhou, jako tomu bylo v případě první světové války.

Tyto naděje však nebyly naplněny, protože již od samého konce války se v zemi projevoval stále sílící vliv komunistické strany, která postupně ochromovala státní aparát sociální sféru. Krátce po nástupu komunistického režimu bylo zastaveno i vycházení spiritistické literatury a časopisů.“⁸³

„S pádem komunistického režimu 17.listopadu 1989 se zdálo, že dojde v Československu k nebyvalému rozmachu psychického výzkumu a všech oblastí duchovního rozvoje člověka. Omezený, byť stále vzrůstající zájem veřejnosti o spiritismus byl nepochybně podmíněn i neexistencí jakéhokoli spiritistického časopisu.“⁸⁴

„Díky dějinným událostem tak patrně český spiritismus zůstává jediným významným hnutím z dob Rakousko-Uherska a první republiky, které se od listopadu roku 1989 dosud neobnovilo. To ovšem v žádném případě neznamená, že by byl spiritismus v českých zemích mrtev.“⁸⁵ „Dnes na Novopacku pořádají seance pouze uzavřené skupinky vesměs starších lidí a slavné doby spiritismu připomíná hlavně Podkrkonošské muzeum v Nové Pace.“⁸⁶

⁸² Kozák, J.: *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.308-309.

⁸³ Tamtéž s.311-312.

⁸⁴ Tamtéž s.324.

⁸⁵ Tamtéž s.17.

⁸⁶ Vojtíšek, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, Portál, Praha, 2004, s.174.

4. Reakce na spiritismus – reakce vědy a standardních náboženských uskupení.

Tato kapitola představuje ve své první části reakce na spiritismus ze strany vědy, jak minulého století, tak i současného. Je důležité podotknout, že samotný „otec spiritismu“ - Allan Kardec – tvrdí, že sám spiritismus představuje novou vědu. Druhá část pak představuje reakce na spiritismus ze strany jednotlivých náboženství

4.1. Reakce vědy.

Rozvíjející se moderní spiritistické hnutí od roku 1848 hned v počátcích inspirovalo výzkum mediálních jevů. „Z počátku bylo nejvíce samostatných badatelů, kteří se pokoušeli ve společnosti přátel vyvolat a popsat „paranormální“ jevy. Někteří si nevedli špatně a po určité době výsledky jejich experimentů, publikované formou brožurek, které šly na dračku, začaly zajímat seriózní odborníky, kteří k jakýmkoliv novotám přistupovali se skepsí racionalistů. Příčinou započetí tohoto výzkumu byla obvykle nevíra v jejich pravdivost, chuť najít podvod nebo základ vědecké revoluce či obyčejná lidská zvědavost.“⁸⁷

Nejslavnějším badatelem světa duchů na základě vlastních zkušeností, v období před spiritismem, byl Emmanuel Swedenborg (1688-1772) – syn švédského biskupa, talentovaný matematik, chemik, anatom, fyzik, fyziolog a teolog. „Swedenborg důkladně prozkoumal nehmotný svět hlavně díky osobnímu poznání, což mu umožnily dobře rozvinuté jasnozřivé schopnosti a jiné druhy mediálnosti, ze kterých čerpal celý život. Tvrdil, že člověk si zachovává po smrti všechny své dovednosti, schopnosti, způsoby myšlení, víru a předsudky. Hovořil o odpovědnosti každé lidské bytosti za své činy a podtrhl možnost nápravy a satisfakce za křivdy spáchané na bližních. Swedenborg jako první veřejně mluvil o možnosti komunikace s duchy, která, jak tvrdil, je každému přístupná, a tímto ohromným způsobem ovlivňoval život inteligence 16. a 17. století.“⁸⁸

⁸⁷ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.36-37.

⁸⁸ Tamtéž s.30-31.

Nejdůležitější vědeckou osobností z hlediska spiritismu byl Francouz Allan Kardec (1804-1869). Byl velmi vzdělaný, složil maturitní zkoušky z exaktních věd. To mu však nepostačovalo, a proto se rozhodl pro studium medicíny. Po studiích získal titul doktora lékařských věd a byl členem mnoha vědeckých společností. Jeho současníci tvrdí, že veškerou práci a výzkum prováděl s metodickým úsilím a chladem racionálně uvažujícího vědce.⁸⁹ Experimenty a účast na seancích Kardeca nakonec přesvědčili: „Reálnosti a hodnoty studovaných jevů a natolik ho zaujaly, že další léta svého života zasvětil komplexnímu výzkumu věcí, které se mnoha lidem jevily jako nadpřirozené. Kardec směřoval ke zjištění racionálních příčin jevů vznášejících se stolků a k popsání jejich zákonitostí. Ve spolupráci s četnými médii, kdy se zúčastnil stovek seancí a pořizoval z nich dokumentaci, studoval tisíce hlášení z experimentů uskutečněných po celém světě. Jeho první práce na toto téma – *Kniha duchů*, byla vytištěna 18.dubna 1857. Přinesla informace o nesmrtelnosti lidské duše, původu a povaze duchů a rovněž popis možností jejich kontaktů s materiálním světem.“⁹⁰

Alan Kardec viděl ve spiritismu novou vědu, kterou můžeme počítat k empirickým. O spiritismu říká: „On naznačuje prostředky a cesty, jak bychom mohli o jsoucnosti tohoto světa se přesvědčiti, s jeho obyvateli se stýkati a jaký vliv na nás vykonávají. On rozšiřuje tedy kruh našich zkušeností a vůbec lidského poznání přírody a tvoří tedy novou vědu, kterouž dlužno počítati k empirickým, tj. na zkušenosti a experimentu se zakládajícím.“⁹¹ Předmětem bádání jsou nehmotné bytosti, nebo-li duchové, kteří kritici považují za něco nadpřirozeného. Nadpřirozeným nazýváme to, co leží mimo zákony přírody. Vědecký materialismus neuznává nic, co mimo přírodní zákony neleží. Nabízí se však otázka, zda tento materialismus zná tyto zákony všechny? Každý nový zákon, který věda odkrývá, posunuje meze nadpřirozeného dále navenek. Spiritismus tak odhaluje nový zákon a vysvětluje jisté účinky plynoucí z jisté příčiny. Rozšiřuje obor vědy a podává skrze experimenty důkazy o existenci duše, její individuálnosti po smrti a její nesmrtelnosti. K tomu, aby vědec mohl bádát, musí mít dostatečné znalosti, co zkoumá. Proto je nutné začít nejprve s teoretickým

⁸⁹ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.144.

⁹⁰ Tamtéž s.45.

⁹¹ Kardec, A., *Co je to spiritismus?*, Schneider, Brno, 1999, s.63.

studiem základní nauky a poté začít s experimenty. Posouzení experimentů musí být samozřejmě nestanné.

„Z vědeckého hlediska lze bez váhání tvrdit, že spiritistická bádání započatá Alanem Kardecem a jeho následovníky jsou základním kamenem v dějinách vědy, směřující k parapsychologii a psychotronice.“⁹²

„Žijeme v době, kdy věda a technika udělaly nesmírný pokrok v úsilí pochopit a podrobit si přírodu. Mluvit o posmrtném životě se tak zdá mnoha lidem zpátečnické, jakoby tato myšlenka patřila spíš k naší pověrečné minulosti než vědecké přítomnosti.“⁹³ Musíme přijmout, že existuje spousta věcí, kterým dosud nerozumíme. Ale to, že jim nerozumíme, neznamená, že nejsou.⁹⁴ „Někteří vědci výslovně popírají spiritistické jevy a nechtějí se zabývat věcmi, které považují za bizarní. Narážejí tímto však na základní pravidlo vědy, které říká, že „není přístupné přistupovat ke studiu jakkoli bizarně vypadajícího jevu s předem utvořeným názorem. To může vzniknout až na základě nezaujatého studia a po zvážení všech argumentů.“⁹⁵

Slabým místem moderního spiritismu je nedostatečná popularizace vědeckých objevů týkajících se mediálních jevů. Realizované výzkumy (jsou-li jejich iniciátory spiritistická centra, která uskutečňují vlastní výzkumné programy) ne vždy končí publikací svědomité a dobře zpracované dokumentace. Neumožňuje to výměnu informací mezi jednotlivými centry a způsobuje to, že tato oblast vědy s racionálními a plně akceptovanými základy zůstává nadále ve sféře málo věrohodných teorií, které pokud nejsou ignorovány zcela, jsou alespoň řazeny k paravědeckým.⁹⁶

V současné době stále probíhají výzkumy v oblasti mediálních jevů. „Důležitými osobami, které se tímto zabývají, jsou profesor Archie Roy a Tricia Robertsonová, kteří pracují na vědeckém způsobu etablování údajů médií jako odvětví parapsychologie. Oba autoři patří k moderním průkopníkům, kteří chtějí prokázat život po smrti. Dlouholetým statickým vyhodnocováním experimentů se soudobými médii se zjistilo, že výpovědi médií vůči jejich příjemcům mají

⁹² Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek 2005, s.467.

⁹³ Moody, R., *Život po životě, Úvahy o životě po životě, Světlo po životě*, Odeon, Praha, 1991, s.74.

⁹⁴ Kübler-Rossová, E., *O smrti a životě po ní*, Aquamarin, Praha, 1997, s.17.

⁹⁵ Kozák, J., *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.538.

⁹⁶ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.467.

mimořádně velký význam.⁹⁷ Pracovištěm obou vědců je PRISM, který se nachází ve Velké Británii. „PRISM je akronym pro výzkum duchařství a jasnovidectví u vybraných médií. Je to skupina badatelů, která byla utvořena, aby zkoumala vědecky projevy paranormálních jevů, což zahrnuje i práci médií. Jednou z častých kritik skeptiků je tvrzení, že sdělení médií je obecného charakteru, tudíž může pasovat velmi lehce na široké spektrum příjemců. Pod patronátem PRISM byla tato hypotéza zkoumána pomocí matematické metody. V první fázi experimentu se zkoumaly, statické údaje nasbírané během dvou let. Podle první fáze výzkumu výsledky ukázaly, že stanoviska předaná příjemci jsou více než výmluvná. Výsledné šance pravděpodobnosti neobvyklých jevů vycházely deset tisíc miliónů ku jedné.“⁹⁸

Profesor Archie Roy vyslovuje své stanovisko: „Když skeptici nevědí nic o médiích, s největší pravděpodobností je nepochopí. Zvláštní fyzikální projevy jsou podle nich kouzelnickým trikem, odvedením pozornosti, důvtipně vymyšlené nebo jde o dobře ukryté pomocné zařízení. Média podle nich zakládají svou práci na schopnostech rychlého úsudku, zobecňování, chladné spekulace, znalosti řeči těla a na schopnosti slovně se vyjadřovat. Zneužívají prý důvěry člověka, kterému předávají zprávu. Nepochybuji o tom, že po světě chodí hodně podvodníků a lidí, kteří klamou sami sebe domněnkou, že mají nadpřirozené schopnosti. Mnozí jsou nechutní vyděrači, kteří zneužívají neštěstí truchlících a tahají z nich všemožně peníze. Takoví podvodníci by měli být odhaleni. Nejenom proto, že okrádají velice zranitelnou skupinu lidí, ale také proto, že dělají špatné jméno těm opravdu nadaným. Já a další skeptici se po takových případech pídíme. Musím ale uznat, že za ta léta jsem se přesvědčil díky absolutní věrohodnosti některých důkazů, že opravdová média existují. S některými jsem se osobně setkal a studoval jsem jejich schopnosti, jsou i tací, které bych raději nikdy nepotkal. Měl jsem štěstí, že jsem se seznámil s Albertem Bestem. Postavil přede mě a mého přítele takové důkazy, že nebylo možné, aby se k těmto informacím dostal obyčejnou cestou.“⁹⁹

Thomas Henry Huxley komentující tato bádání vyjádřil myšlenku, která ještě dnes inspiruje parapsychology: „Známé je konečné, neznámé je nekonečné, intelektuálně stojíme na malém ostrůvku obklopeni nesmírným oceánem

⁹⁷ Jakoby, B., *Život po smrti*, nakladatelství Brána, Praha, 2008, s.88

⁹⁸ Smith, G., *Posel duchovních světů*, Eminent, Praha, 2006, s.98.

⁹⁹ Smith, G., *Posel duchovních světů*, Eminent, Praha, 2006, s.9.

nevysvětlitelného. Naším úkolem je získat – s každým pokolením - trochu nové země.“¹⁰⁰

4.2. Reakce náboženství.

„Od okamžiku, kdy vznikl moderní spiritismus, existují v teologických grémiích různých vyznání tři hlavní teorie týkající se jevu manifestování lidského ducha. První teorie obsahuje názor, že prameny mediálních jevů jsou hledány v duši a psychických silách samotného média, ne v manifestacích inteligentních bytostí působících z vnějšku. Druhá teorie akceptuje vědecké objevy, ale nesouhlasí s jejich filozofickými důsledky a třetí teorie spatřuje ve všech mediálních jevech výhradně projev působení satana.“¹⁰¹

„Ačkoliv nikdo nehovoří negativně o spiritistické morálce, na poli akademických diskuzí v oblasti teologie dochází někdy k vzrušujícím polemikám. Rozhodně negativně nastavená je vůči spiritismu většina představitelů církve katolické, pravoslavné a Svědkové Jehovovi. Většina protestantů přijímá závěry této vědy se sympatiemi.“¹⁰²

„Velmi pozitivně se vůči vědě o duších stavěli anglikánští duchovní, z nichž hodně zastávalo dokonce předsednictví ve spiritistických skupinách.“¹⁰³

„Katolický klér se spiritismem bojoval a nikdy se oficiálně nevyjádřil na téma původu a povahy jevů popisovaných touto naukou.“¹⁰⁴ Poukazoval na verše Starého zákona: *Nebudete se obracet k vyvolávacům duchů ani k věštcům. Nevypávejte se jich, jinak se skrze to stanete nečistými: Já, Pán, jsem Bohem vaším.*(Lv19,31).

„Tak například papež Pius IX. (1792-1878) odsoudil dekretem z roku 1864 nejen zábavu s tančícími stolečky, ale také četbu spiritistické literatury. Práce Allana Kardeca se v roce 1866 ocitly na Indexu zakázaných knih. Důvodem této situace byly nejen pro teology nepříjemné nejasnosti související s mediální

¹⁰⁰ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.106.

¹⁰¹ Tamtéž s.368

¹⁰² Tamtéž s.367.

¹⁰³ Tamtéž s.369.

¹⁰⁴ Tamtéž s.370.

fenomenologií, ale rovněž některé Kardecovy komentáře týkající se stránky dogmatického náboženství.¹⁰⁵

Samozřejmě prvními představiteli církve, kteří se vyjadřovali na téma spiritismu, byli francouzští katoličtí duchovní, jež jako první měli přístup k dílu Allana Kardeca. Již roku 1853 slavný otec Jean Batist Lacondaire konstatoval:

„Možná také prostřednictvím spiritismu chce Bůh uskutečnit rozvoj duchovních sil, proporcionálně vůči rozvoji sil materiálních, aby člověk v době technických zázraků nezapomínal a aby dva světy se vzájemně doplňovaly, svět těla a svět ducha.“¹⁰⁶ „V současné době svědčí výpovědi duchovních, které se objevují po celém světě, o počátcích racionálního přístupu církve k faktům.“¹⁰⁷

„V českých zemích byla jediným stálým protivníkem spiritismu katolická církev. V důsledku společné propagandistické akce skeptických vědeckých kruhů, státu a představitelů církve, byl v Čechách vydán bezprecedentní zákaz organizování seancí pod hrozbou pokuty a trestem vězení. Spiritismus byl označen jako hnutí, které ohlupuje lid, šíří pověry, ohrožuje zdraví a veřejnou bezpečnost.“¹⁰⁸ „Hlavními námitkami církve bylo: 1) spiritisté citují duchy a pěstují tajné vědy, to se přičí křesťanství; 2) duše zemřelých se nemohou projevit, a projeví-li se, jsou to ďáblové v podobě duší; 3) spiritismus znemravňuje lid a tím ohrožuje jejich spasení.“¹⁰⁹

A jak se ke spiritismu staví ostatní velká náboženství? „Muslimové buddhisté a představitelé jiných větších náboženství nezaujímají oficiální stanovisko.“¹¹⁰ Určitou shodu se spiritistickou naukou však nalézáme v židovském chápání posmrtného života a především kabale.

„Základ židovské eschatologie tvoří doktrína o posmrtném životě pro každého Žida.“¹¹¹ „Od dob Talmudu až podnes judaismus učil, že lidé mohou očekávat jakousi formu života po smrti. V bibli však najdeme jen velmi málo náznaků tohoto učení. Téměř celá Bible vnímá smrt jako konečnou záležitost.“¹¹²

¹⁰⁵ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s. 370.

¹⁰⁶ Tamtéž s.368.

¹⁰⁷ Tamtéž s.375.

¹⁰⁸ Kozák, J., *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.197.

¹⁰⁹ Tamtéž s.534.

¹¹⁰ Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.367.

¹¹¹ Gillman, N., *Vzkříšení a nesmrtelnost v židovském myšlení*, Vyšehrad, Praha, 2007, s.31.

¹¹² Tamtéž s.49.

„Existuje však jeden biblický příběh, ve kterém jde o fascinující událost popsanou v První Samuelově 28, kde se Saul setká se ženou z Endoru, která údajně dokázala rozmlouvat s duchy.“¹¹³ Saul zakázal jakékoliv vyvolávání duchů zemřelých, dokládá to: „opakované biblické varování před vyvoláváním duchů zemřelých: Lv 19,31 20,6 a Dt 18,11. Žalm 106,28 tyto praktiky jednoznačně spojuje s pohanským kultem Baal-peóra. Přitom v 1 S 28,3 se dozvídáme, že samotný Saul zakázal jakékoli vyvolávání duchů a zjevení právě pro jejich pohanské, modloslužebné pozadí. Nekromancie se považovala za modloslužebnou praktiku kvůli stírání hranice mezi Bohem a lidmi, a kvůli možnému zbožštění mrtvých. Jen Bůh žije věčně, lidé umírají a jejich smrt je definitivní. Smrt je konečným zdrojem rituální nečistoty.“¹¹⁴

Velký vliv na židovské myšlení měl Maimonides. „Ze všech židovských myslitelů je Maimonides nejostřejší dualista.“¹¹⁵ „Učení o duchovní nesmrtnosti a „putování“ duše po smrti se stalo ústředním tématem židovské mystiky a v moderní době je pak přijali liberálně smýšlející židé.“¹¹⁶ O židovské mystice, nebo-li kabale se vyjadřuje Otakar Zachar takto: „Stěžejní kniha kabaly „Jezirah“ nazývá se též „Sephivot“, v níž se pojednává o základních silách, které jsou mediemi a sprostředkují spojení mezi Bohem a ostatním hmotným světem v okruhu deseti sfér. V ní se rozvíjí nauka o duši či vlastní spiritismus, obšírnou a zajímavou hypothesou o deseti sférách, které jsou mezi Bohem a zemí a jimiž duše lidské procházejí k výšinám nebo klesají zpět k zemi. Dle kabaly byly duše věčnými organismy a touží po vyšších sférách, z nichž vyšly. Počet duší není na světě vyčerpán, ale očekávají vtělení, v němž se musí zdokonalením povznést postupně deseti sférami k Bohu. Kabala věří v putování duší, jež patrně přejala z učení a náboženství hypothes bramínů, Egyptanů, a snad i později i od neoplatoniků a má za to, že duše lidská vtělováním a putováním se očišťuje a zušlechťuje.“¹¹⁷

V prohlášení Emet Ve-Emunah, jak je sepsala rada akademiků, rabínů a lických zástupců různých frakcí uvnitř hnutí, jsou i čtyři strany nazvané „Eschatologie: naše vize budoucnosti“, v níž se na jednom místě praví: „Co se

¹¹³ Gillman, N., *Vzkříšení a nesmrtnost v židovském myšlení*, Vyšehrad, Praha 2007, s.59.

¹¹⁴ Tamtéž s.60

¹¹⁵ Tamtéž s.136.

¹¹⁶ Tamtéž s.88-89.

¹¹⁷ Zachar, O., *Z dějin spiritismu v minulosti*, Půdorys a Lege artis, Praha, 1994. s.20-22.

týče člověka v jeho individualitě, potvrzujeme, že smrt neznamena zánik a zapomnění. Toto přesvědčení vychází z naší tradice, ze dvou učení – o tělesném vzkříšení mrtvých a pokračující existenci individuální duše po smrti a na věčnosti.“¹¹⁸

Neil Gilman, profesor židovské filosofie na univerzitě v New Yorku, je jedním z předních náboženských myslitelů současné Ameriky. Jeho stanoviskem vztahujícím se ke spiritismu je následující: „Uznávám, že otevřenost vůči všem formám lidské zkušenosti má svou hodnotu, ale přesto nejsem přesvědčen důkazy vycházejícími z parapsychologie, zkušeností blízké smrti a údajné komunikace mezi mrtvými a živými.“¹¹⁹

¹¹⁸ Gillman, N., *Vzkříšení a nesmrtnost v židovském myšlení*, Vyšehrad, Praha, 2007, s.192.

¹¹⁹ Tamtéž, s.198.

5. Spiritistická literatura v češtině.

Do doby, než čeští spiritisté vystoupili po roce 1880 na veřejnost, bylo k dispozici naprosté minimum spiritistické literatury a dosud nevycházel ani žádný časopis. „Rok 1885 lze označit za dobu, kdy se začíná skutečně rozvíjet spiritistická literární činnost. Jakkoliv však knihy byly drahé, sehráli v rozvoji hnutí klíčovou úlohu. Zpočátku proto sehrály větší roli spíše popularizační brožury nebo díla vydávaná v sešitech. Významným zdrojem informací byly Anglie a Francie, jelikož v těchto zemích vycházela celá řada spiritistických knih. Pro hromadnější šíření spiritismu v Čechách to mělo význam jen zprostředkovaně, protože knihy byly tehdy velmi drahé a nikdo z prostých chalupníků by si je nemohl dovolit.“¹²⁰ „Zásadní roli v šíření informací o spiritismu ovšem sehrál počín finančního komisaře Františka Pavlíčka, který žil v Českých Budějovicích. Ten byl členem *Francouzské psychovědné společnosti* a začal do češtiny překládat zásadní francouzská spiritistická díla. První spiritistickou knihou vydanou na našem území se proto stal v roce 1878 *Křesťanský spiritismus* od J.B.Roustainga. Česky jako první vyšla v roce 1881 *Knihou duchů* od Allana Kardeca. Ta vzbudila velký zájem, avšak byla na tehdejší dobu pro většinu zájemců příliš drahá a to Pavlíčkovi zabránilo vydat většinu jeho překladů z francouzštiny. I přesto se mu podařilo vydat v roce 1885 *Knihu prostředníků* od Allana Kardeca, která je spolu s *Knihou duchů* považována téměř za bibli spiritismu.“¹²¹

„Avšak hlavní činnost českého spiritismu se soustředovala kolem četných, jako nikde, časopisů.“¹²²

Prvním spiritistickým časopisem byla *Hvězda záhrobní* vydávaná od roku 1892. „*Hvězda záhrobní* byla natolik zajímavá, že i dnes je radost ji číst. Bohužel na tehdejší dobu to byl asi příliš náročný časopis, a proto po třech letech zanikl. Tento časopis sehrál klíčovou roli i tím, že přivedl Karla Sezemského k tomu, že se stal spisovatelem a nakladatelem. Ten zde totiž začal zveřejňovat své první

¹²⁰ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.158-159.

¹²¹ Tamtéž s.152.

¹²² Grzybowski, P., *Velká kniha spiritismu*, Alpress, Frýdek-Místek, 2005, s.197.

příspěvky a tím se mu otevřela cesta, aby převzal redakce Jaroslava Janečka a Františka Školy.¹²³ „Díky tomu v roce 1900 vydal svazky: *Genesis* od A.Kardeca, *Co je spiritismus?* od A. Kardeca, *Naše zpěvy* (spiritistické písně a modlitby).“¹²⁴

8.prosince 1896 začal vycházet druhý spiritistický časopis s názvem *Život*, jehož redaktorem byl B.L.Pícha, bývalý spolupracovník *Hvězdy záhrobní*. „To mělo za následek, že druhý jmenovaný časopis zanikl, protože nový byl mnohem lidovější.“¹²⁵

Roku 1898 začal vycházet třetí spiritistický časopis s názvem *Slova věřícího*. „Byl to sborník pro spiritismus a otázky náboženské, který měl vycházet desetkrát do roka. Jeho redaktorem byl V.Pavlík. Časopis zanikl již po půl roce.“¹²⁶

„Nejvýznamnější událostí roku 1900 byla porada vůdčích spiritistů v bytě Karla Sezemského v Praze, kde se usneslo, že toto hnutí potřebuje svůj časopis. Tohoto úkolu se ujal Karel Sezemský, a tak vznikl *Posel záhrobní*, nejvýznamnější spiritistický časopis, který vycházel až do roku 1938. V roce 1901 přenesl Karel Sezemský oficiálně redakci *Posla záhrobního* a edice *Spirit* z nájmu v Praze do samého centra spiritistického dění – do Podkrkonoší.“¹²⁷ Nejprve do Hrabačova u Jilemnice, poté do Nové Paky.

„Roku 1901 byli čeští spiritisté ve svém úsilí posílení zprávou, že v USA, ve státě Ohio (Broadway 1583, Cleveland), začal vycházet první zahraniční spiritistický časopis v češtině.“¹²⁸

„Roku 1903 Jaroslav Janeček obnovil vydávání pražského spiritistického časopisu. Protože poněkud pozměnil jeho zaměření, aby byl srozumitelnější i prostším lidem, změnil jeho název na *Nové Slunce*. I tento časopis měl vynikající úroveň, přesto však roku 1906 přestal definitivně vycházet.“¹²⁹

Byl nahrazen časopisem *Proč žijeme?*, vycházející pod redakcí Bořivoje Weigerta. „I ten se však neudržel a zanikl. Redakci převzal A.May, ovšem časopis

¹²³ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.166.

¹²⁴ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.178.

¹²⁵ Tamtéž s.169.

¹²⁶ Tamtéž s.173.

¹²⁷ Tamtéž s.178.

¹²⁸ Tamtéž s.180.

¹²⁹ Tamtéž s.182.

s novým názvem *Nové rozhledy* přijal i jiný obsah. Jeho náplní se stal hlavně východní okultismus, zednářství a teosofie. Ani ten dlouho nevycházel.¹³⁰

„Roku 1919 na Vánoce pak vyšlo první číslo *Spiritistické revue*, která se stala jedním z nejlepších spiritistických časopisů a s výjimkou násilného přerušení v letech 1940 až 1945 vycházela až do roku 1949, kdy byla opět násilně zrušena, tentokrát definitivně. Byla tedy druhým nejdéle vycházejícím spiritistickým časopisem u nás.“¹³¹

Roku 1920 začal vycházet poslední časopis pod názvem *Okultní a spiritualistická revue* a redaktorem byl jmenován Karel Weinfurter a později další.

Krom četných spiritistických časopisů a dosud vydaných překladů hlavních spiritistických knih Allana Kardeca od Františka Pavlíčka a Karla Sezemského, je i důležitým rok 1903. „Jaroslav Janeček napsal na svou dobu značně rozsáhlou a mimořádně kvalitní knihu *Před branou vyšších světů*, kterou vydal v pražském Vilímkově nakladatelství. Toto dílo sehrálo velkou roli zejména tím, že ukázalo široké spektrum psychických projevů a že spiritismus tedy není jen pouhým vyvoláváním duchů. Tehdy se již mohl opírat o pozorování řady významných vědců. Toto poselství bylo velmi silně podpořeno současně vyšlou knihou A. N. Aksakova *Animismus a spiritismus*, již vydal další významný pražský nakladatel E. Beaufort. Jedná se vlastně o jakousi apologii spiritismu, která je reakcí na útok, jež proti spiritismu podnikl Eduard von Hartmann.“¹³²

Zvláštní kategorii informací o podobě spiritismu v té době nám poskytují romanopisci, a to konkrétně Josef Šír, Antal Stašek a Ivan Olbracht.

„Josef Šír (1859-1920), učitel, buditel a etnograf z Roztok u Jilemnice. Ačkoli sám spiritistou nebyl, zanechal nám ve svých povídkách velmi přesné popisy toho, co mohl sám vidět. Dokonce se za tím účelem i některých seancí zúčastňoval. Patrně nejvíce nám říká ve své povídce *Spiritisté* z roku 1915.“¹³³ Tato povídka je sociálním románem, v kterém je vylíčena spiritistická seance, ale i strasti a tvrdá práce tkalců na horách, kde někteří propadli spiritismu jako i jisté formě útěchy, která je povznese. „Dokad jsem nebyla spiritistkou, proklínala jsem a hromovala až hrůza, že ten celej život na věky věků ani nestojí za všechny

¹³⁰ Tamtéž s.186.

¹³¹ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.217.

¹³² Tamtéž s.182.

¹³³ Tamtéž s.175.

starosti a trampoty, ale teď jsem se utěšila, že to tak musí bejt a že je to přece jen tak dobře.“¹³⁴ V tomto románu je však spiritismus nastíněn jako nauka, která vidí spásu pouze v utrpení, chudobě a bídě. Lidé musí trpět, díky čemuž se stanou po smrti dokonalejšími a budou žít blaženě.

„Antal Stašek koncem 19.století napsal třídílný román *Blouznivci našich hor*. Jedná se o cenné dílo, protože kniha je realistická a pouze popisuje tehdejší stav v Podkrkonoší. Tím nám zároveň podává další informace o některých tehdy aktivních spiritistech a jejich sborech.“¹³⁵ O vlivu spiritismu na obyvatele hor Stašek píše: „I v Jestřábí u Jilemnice ustavil se sbor přívrženců víry té a dal si jméno ‚Sbor svatého Václava‘. Byl společností lidí naskrze zvláštních. Spiritism měl na ně týž účinek, jakým v dějinách působívají veliká hnutí náboženská. Mravní lidé stali se mravnější; lidé pokažení lepšími. Pijáci zanechali kořalky; tuláci chopili se práce; neznažbozi obraceli se na víru; na duchu slepí počali vidět; na duchu kulhaví počali chodit.“¹³⁶

Roku 1908 v prvním čísle sedmého ročníku *Rudých květů* vyšel článek Ivana Olbrachta s názvem *Spiriti*. „Pro své literární kvality byl přetisknut i v třetím ročníku *Proč žijeme?*. Jeho článek obsahuje pozoruhodné svědectví v tom, že zdůrazňuje, že v případě podkrkonošského spiritismu se nejedná o podvod, na rozdíl od zahraničního spiritismu či jeho provozování ve městech.“¹³⁷ Tak, jako to tvrdil jeho otec Antal Stašek. „Učení to se jevílo jinak u Němců a jinak u Čechů. Německému lidu byl spiritism jakousi zábavou, ukájením zvědavosti (...) Ale lidu českému bylo duchověrectví náboženskou reformací.“¹³⁸

„Je důležité uvést rok 1914, kdy Otakar Zachar vydal drobnou knihu s dřevoryty Josefa Váchala *Z dějin spiritismu*. Zde se patrně poprvé mohl český čtenář dočíst o pokusech Johna Dee v 16.století.“¹³⁹ Otakar Zachar zde píše:

„Jednou z nejrozšířenější dnešních nauk tajemných či okultních jest spiritismus. Vyznavateli a obdivovateli jeho nejsou snad lidé pověřiví a povrchní, ale objektivní a vzdělaní. Spiritismus patří odedávna mezi skupinu tzv. věd či lépe řečeno nauk tajemných či okultních, a byť pojmenování jeho pocházelo z dob posledních desetiletí, podstata spiritismu obsažena jest před

¹³⁴ Šír, J.; *Tkalci: Sociální román; Spiritisté*, Josef Krbal, Vrchlabí, 1933, s.202.

¹³⁵ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.144.

¹³⁶ Stašek, A.; *Blouznivci našich hor*, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha, 1959, s.9-10.

¹³⁷ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.193.

¹³⁸ Stašek, A.; *Blouznivci našich hor*, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha, 1959, s.9.

¹³⁹ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.212.

mnohými stoletími v kabale, magii, alchymii, ba před těmito, ve starověkých naukách skoro všech

vyznání víry. Máť spiritismus minulost dávnověkou. Več věří dnešní spiritista? Domnívá se, že duše lidská jest nesmrtelná a jest schopna i po smrti těla stýkati se s pozůstalými živoucími na tomto světě a po čas svého zjevu vykonává dokonce i různé fyzické a duševní úkony. Aby žijící svět mohl vstoupiti ve styk s duchy zemřelých, k tomu jest třeba prostředníka, člověka, média.¹⁴⁰ O Angličanovi Johnu Dee, který prováděl v 16.století spiritistické seance na dvoře císaře

Rudolfa II., píše: „Dee nám zanechal vlastnoruční denník, seznamuje nás s výpisem spiritistických pomůcek, názorů a úkonů, poučuje nás o věcech a činnosti do oboru spiritistických snah náležejících, a podává doklady a zprávy o akcích, seancích či kroužcích, již tehdy ve stol.XVI. v naší Praze a Čechách konaných. Lze tyto zprávy pokládati za nejstarší zprávy o spiritismu v Čechách na dějepisně spolehlivých dokladech založené.“¹⁴¹ Tato kniha byla poslední vydanou knihou před vypuknutím první světové války téhož roku.

„Válečná léta 1914-1918 znamenala pro spiritistické hnutí na jedné straně značnou stagnaci, kdy téměř ustala veškerá spolková činnost a téměř se zastavilo i vydávání spiritistické literatury, na druhou stranu však byla pro spiritismus mohutnou vzpruhou a přípravou pro nebývalé poválečné rozšíření. Vydavatelsky zůstala činná jen edice „*Spirit*“ Karla Sezemského. I u ní však byla činnost silně omezena. Jednak nebyl během války takový zájem o knihy a potom prakticky vše, co chtěl Sezemský vydat, cenzura zabavila. I nadále vycházel *Posel záhrobní*, ale i u něj došlo k silnému omezení.“¹⁴²

V poválečném období byla vydána roku 1919 kniha pražského profesora Vančury (pod pseudonymem Ivan Hermes) *Na prahu neznáma*. „V ní popisuje minulé životy, na které si měl spontánně vzpomenout již roku 1880. Mohl tedy patřit mezi první, kdož se u nás zabývali reinkarnací. Patrně by bylo možné jej počítat i mezi průkopníky spiritismu, protože rovněž konal četné spiritistické

¹⁴⁰ Zachar, O., *Z dějin spiritismu v minulosti*, Půdorys a Lege artis, Praha, 1994, s.9-11.

¹⁴¹ Tamtéž s.62.

¹⁴² Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.212.

pokusy. Některé z jejich výsledků uveřejnil ve svých dalších dvou knihách *Záhady metafyzické* (1929) a *Konec trilogie – Úvahy kacířovy* (1930).¹⁴³

Velmi důležitou osobou v českém spiritistickém hnutí byl Karel Weinfurter (1867-1942). Byl překladatelem, díky čemuž se česká spiritistická literatura obohatila o mnoho cenných knih, spisovatel a zakladatel novodobé české mystiky. Byl badatelem v oblasti okultismu, věnoval se teosofií, rosekruciánstvím, svobodným zednářstvím, indické filozofii a východní mystice. O spiritismu říká: „Spiritismus mne vrátil k Bohu a tím také k náboženství a byl prvním stupněm dlouhé cesty, kterou jsem musel nastoupiti chtěj nechtěj, neboť, jak je mi dnes zjevno, bylo vše napřed určeno.“¹⁴⁴ „Díky svým překladatelským schopnostem vydal překlad knihy spiritistky Florence Manaytové *Není smrti*. Florence se účastnila nesčetných seancí ve vyšších společnostech. V tomto spisu popisuje nejenom svou cestu ke spiritismu a různé projevy duchů, ale i seance s konkrétními médii, mezi nimiž nechybí i známá jména, jako byla Katie Cooková či William Eglinton, a tak je kniha nenahraditelným dokumentem svého druhu.“¹⁴⁵ „Dalším jeho dílem bylo *Jak bádati ve spiritismu*. Tato útlá brožurka o šedesáti čtyřech stranách se věnuje přesně tomu, co si slibuje její podtitul – zřizování a vedení kroužků a vývoj médií – a je vlastně odpovědí na poválečný vzestup zájmu o spiritismus. Roku 1921 se Jan Zmatlík chystal vydávat časopis, který se měl stát orgánem *Společnosti pro psychická studia*. Vedení časopisu nabídl Karlu Weinfurterovi. První číslo nového časopisu vyšlo v červnu téhož roku pod názvem *Okultní a spiritualistická revue*. Obsah byl více než rozmanitý: buddhistický okultismus, Obrazy mystické, Memento praktického okultismu, Kapitoly o vnitřním životě, Spiritismus v Anglii.“¹⁴⁶ „*Spiritismus a věda*, vydaná Weinfurterem roku 1928, je poměrně významná kniha, neboť dokumentuje řadu historických údajů o projevech spiritistických médií a jejich vědeckém zkoumání nejen ve světě, ale i u nás, všimá si například bádání a disputací u nás známých osobností Mudr.Šimsy, Mudr.Hynka a celé řady dalších. Mnohdy jde o události, které nebyly nikde jinde zaznamenány.“¹⁴⁷

¹⁴³ Tamtéž s.220.

¹⁴⁴ Satírák, J.; *Dějiny české mystiky: Legenda Karel Weinfurter*, Eminent, Praha, 2006, s.36.

¹⁴⁵ Tamtéž s.176.

¹⁴⁶ Tamtéž s.184.

¹⁴⁷ Tamtéž, s.221-222.

Nejdůležitější osobností pro české spiritistické hnutí byl však Karel Sezemský. „Ten vynikl nejenom jako mimořádně úspěšný nakladatel spiritistické literatury a redaktor časopisu *Posel záhrobní*, ale především jako neúnavný organizátor a vůdce. Karel Sezemský vedl plných 36 let redakci „*Posel záhrobní*“ a edici *Spirit*“.¹⁴⁸ Svou literární činnost započal po vystoupení spiritismu na veřejnost zasíláním příspěvků do prvních spiritistických časopisů *Hvězda záhrobní* a *Život*. „V roce 1897 zahajuje svou literární činnost, převzal přerušená díla redakce *Hvězdy záhrobní* a počal vydávat „*Spiritistickou knihovnu*“ pod změněným názvem edice „*Spirit*“ a v roce 1900 počal redikovat časopis *Posel záhrobní*, který bez přerušení vycházel až do roku 1939. Jeho spisy lze rozdělit do dvou tematických okruhů. Do prvního patří spisy opravdu spiritistické jako například *Jak zřizovati spiritistické kroužky*, *Novodobý spiritismus*. Druhý okruh se snaží čtenáře informovat o jiných, příbuzných duchovních naukách a dále o jevech, které se spiritismem souvisí. *Léčení magnetismem*, *Hypnotismus a sugesce*.“¹⁴⁹

„V době druhé světové války 1939-1945 nacisté velmi rychle zastavili činnost všech soukromých, zejména drobných tiskáren a ty ostatní zcela ovládli. Veřejné akce bylo tehdy třeba nahlásit předem úřadům a ty přestaly povolovat všechny duchovní akce. Tím byla ochromena veřejná činnost spiritistických spolků. Není pravděpodobné, že by doopravdy přestala, ale z časopisů mizí, z pochopitelných důvodů, veškerá oznámení. Roku 1940 bylo zakázáno nacistickými úřady vydávání veškeré duchovní, a zejména okultní literatury. Po roce 1945 se spiritismus začal pomalu rozbíhat ve všech ostatních oblastech Československa, a dokonce se zdálo, že uplynulých šest válečných let pro něj bude stejnou vzpruhou, jako tomu bylo v případě první světové války. Tyto naděje však nebyly naplněny, protože již od samého konce války se v zemi projevoval stále sílící vliv komunistické strany, která postupně ochromovala státní aparát sociální sféry. Krátce po nástupu komunistického režimu bylo zastaveno i vycházení spiritistické literatury a časopisů.“¹⁵⁰

V roce 1968 vyšla kniha profesora Vladimíra Vondráčka *Fantastické a magické z hlediska psychiatrie*. Spiritismu je zde věnováno velmi málo prostoru,

¹⁴⁸ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.299-300.

¹⁴⁹ <http://www.muzeum.cz/cz/expozice-spiritismu/>

¹⁵⁰ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.308-311.

což je v ostrém protikladu s mohutností tohoto hnutí.¹⁵¹ Obsahem kapitoly o spiritismu je následující: „Spiritismus je hnutí, jehož vyznavači, ve zkratce řečeno, věří v možnost dorozumění se s mrtvými. Někteří spiritisté vytvořili z původního spiritismu jakési náboženství a světový názor. Někteří hledají ve spiritismu jen možnost dostat se do styku s milovanou zemřelou osobou, nebo ukojení zvědavosti.“¹⁵² Po stručném úvodu však následuje kapitola Spiritismus a psychózy. Zhodnocení spiritistů bylo však podle prof. Vondráčka jednoznačné:¹⁵³

„Ke spiritismu byli přitahováni zejména psychopati určitého druhu a i někteří psychotici.“¹⁵⁴

Do pádu komunistického režimu 17.listopadu 1989 již žádná další publikace týkající se spiritismu oficiálně nevyšla.

¹⁵¹ Tamtéž s.547.

¹⁵² Vondráček, V., Holub, F., *Fantastické a magické z hlediska psychiatrie*, Columbus, Bratislava, 2003, s.202.

¹⁵³ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.547.

¹⁵⁴ Vondráček, V., Holub, F., *Fantastické a magické z hlediska psychiatrie*, Columbus, Bratislava, 2003, s.203.

Závěr

„S pádem komunistického režimu 17.listopadu 1989 se zdálo, že dojde v Československu k nebyvalému rozmachu psychického výzkumu a všech oblastí duchovního rozvoje člověka. Z oblasti spiritismu vyšlo jen několik knih, vesměs reprintů z doby Rakouska-Uherska (Kniha duchů, Kniha médií a Co je spiritismus?). Omezený, byť stále vzrůstající zájem veřejnosti o spiritismus byl nepochybně podmíněn i neexistencí jakéhokoli spiritistického časopisu. Časopis, který by byl věnován spiritismu nebo psychickému výzkumu, nám dosud schází.“¹⁵⁵ „Čtenář se nesmí zmást tím, že v současnosti vycházejí taková periodika jako *Spirit* nebo *Médium*, která by svým názvem napovídala, že jsou spiritistická, ale ve skutečnosti nemají se spiritismem nic společného.“¹⁵⁶ „V každém případě je toho, co se zachovalo, je až tragicky málo v poměru k tomu, co bylo během celé doby jeho veřejného působení u nás vytvořeno. Hlavní vinu však nesou totalitní režimy, které ovládaly naši zemi v letech 1939 až 1945 a 1948 až 1989. Ty totiž celé hnutí rozprášily, zatlačily do podzemí a konfiskovaly majetky všech spolků, včetně archivů, které zničily.“¹⁵⁷

Po pádu komunistického režimu tedy vznikly příznivější podmínky, kdy se na knižním trhu objevují žádané literatury a navazují se kontakty s cizinou. V roce 1998 vyšla kniha od Allana Kardec *Křesťanský spiritismus*. Vydal jej Dušezpytný spolek „Život“ v Uherském Ostrohu. V roce 2000 vyšla kniha Larry Drellera *Jak se stát médiem*, která má být praktickou příručkou s nejdůležitějšími základy realistického zprostředkování kontaktu mezi každodenním světem a jinými světy.

V roce 2001 byl vydán *Spiritismus a minulé životy* od Miloše Broma. „Tato kniha je rozdělena do těchto hlavních částí: O podstatě spiritismu, channelingu, elektronických hlasech, o některých poučných sděleních duchů, o spiritismu a minulých životech.“¹⁵⁸

O dva roky později vychází od Jaromíra Kozáka dílo *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*. Tato kniha obsahuje přehled

¹⁵⁵ Kozák, J.; *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.325

¹⁵⁶ Tamtéž s.17

¹⁵⁷ Tamtéž s.18

¹⁵⁸ Brom, M.; *Spiritismus a minulé životy*, Eko-konzult, Bratislava 2001, s. 4

událostí týkajících se spiritismu od jeho vystoupení na veřejnost roku 1880 až do současnosti, jelikož jsou dnes doklady o českém spiritismu značně rozptýlené díky režimům od roku 1939 až 1989. Jaromír Kozák se tak snaží shromáždit a ucelit všechny informace. Kniha o českém spiritismu vychází po více než sedmdesátileté nucené odmlce, kdy se této problematice u nás nevěnovala pozornost. Z tohoto důvodu jsem čerpala převážně z této knihy a stala se pro mě největším zdrojem informací k této bakalářské práci.

V roce 2005 pak vyšla Velká kniha spiritismu od Przemyslaw Grzybowskiho, jehož značný obsah se týká počátku moderního spiritismu, mapuje jeho šíření z Ameriky do Evropy a popisuje jeho působení v jednotlivých státech až do současné doby.

V následujících letech pak vyšly tituly od nejslavnějšího britského média Gordona Smitha *Posel duchovních světů* (2006) a *Na vlastní oči* (2008). Gordon Smith v nich líčí svou práci jako médium, kdy pomáhá spojit živé s jejich blízkými zesnulými, ať již ve spiritistickém kostele či na soukromém sezení. Gordon Smith dosud sklízí nejenom v Británii, ale i po světě takový úspěch, že byl podrobován výzkumu vědců ze *Scottish Society for Pchysical Research*. Výpověď předního vědce Archieho Roye je dokonce vložena jako předmluva k titulu *Posel duchovních světů*.

V současné době je spiritismus velmi chytivé téma, které je dost marketingově využitelné v dnešní sekularizované společnosti.

Spiritismus v Čechách se tedy doposud neobnovil, jak se to s ním ale bude mít do budoucna? Jaromír Kozák, který se dějinami českého spiritismu zabývá, vyslovuje hypotézu, že „právě proto, že spiritismus vychází ze samé podstaty člověka, je jisté, že se dříve nebo později obnoví.“¹⁵⁹ „Jelikož je spiritismus přirozeným duchovním směrem.“¹⁶⁰

¹⁵⁹ Kozák, J., *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Eminent, Praha, 2003, s.17

¹⁶⁰ Tamtéž s.18

Seznam použité literatury

I.Primární zdroje:

Kardec, Allan, *Co je to spiritismus?*, překl. J.K., Brno: Schneider, 1999. 100 s., ISBN 80-85796-68-6.

Kardec, Allan, *Kniha duchů*, překl.Jarmila Valentová, Bratislava: Eugenika, 1992. 384 s., ISBN 80-88913-55-1.

Kardec, Allan, *Kniha médií*, překl.František Pavlíček, Brno : Schneider, 1995. 310 s., ISBN 80-85796-06-6.

Smith, Gordon, *Posel duchovních světů*, překl.Šárka Sklenářová, Eminent, Praha, 2006. 178 s., ISBN 80-7281-242-4

II.Sekundární zdroje:

Bařina, Miloslav, *Spiritismus v Podkrkonoší*, Nová Paka : Městské muzeum : Městský úřad, 2004, 16 s., ISBN 80-902808-9-7

Brož, Ivan, *Posmrtný život*, 1. vyd., Praha : Cesty, 1995, 144 s., ISBN SBN 80-53363-81-X.

Gillman, Neil, *Vzkříšení a nesmrtelnost v židovském myšlení*, 1.vyd., překl. Kateřina Kofroňová, Vyšehrad, Praha, 2007. 252 s. ISBN 978-80-7021-871-6

Grzybowski, Przemyslaw, *Velká kniha spiritismu*, Frýdek-Místek : Alpress, 2005. 504 s., ISBN 80-7362-107-X.

Heller, Jan, Mrázek, Miloš, *Nástin religionistiky*, 2. rev. vyd., Praha : Kalich, 2004. 316 s., ISBN 80-7017-721-7.

Jakoby, Bernard, *Život po životě*, 1.vyd., překl. Rudolf Řežábek, Liberec : Dialog knižní velkoobchod a nakladatelství, 2003. 201 s., ISBN 80-86761-05-3

Jonáš, Karel, *U spiritistů*, Praha : Československé podniky tiskařské a vydavatelské, 1922. 127 s.

Kozák, Jaromír, *Spiritismus: Zapomenutá významná kapitola českých dějin*, Praha : Eminent, 2003. 861 s., ISBN 80-7281-149-5.

Kübler-Rossová, Elizabeth, *O smrti a životě po ní*, překl.Eva Bosáková, 1.vyd., Praha : Aquamarin, 1997. 101 s., ISBN 80-901922-9-7.

Moody, Raymond, *Život po životě, Úvahy o životě po životě, Světlo po životě*, překl. B.Jaroš a I.Jarošová, 2. vyd, Praha : Odeon : Argo, 1994. 322 s., ISBN 80-207-0508-2.

Partridge, Christopher, *Encyklopedie nových náboženských hnutí*, Praha : Knižní klub, 2006. 446 s., ISBN 80-242-1605-1.

Satirák, Josef; *Dějiny české mystiky: Legenda Karel Weinfurter*, Praha : Eminent, 2007. 379 s., ISBN 978-80-7281-289-9.

Stašek, Antal, *Blouznivci našich hor*, vyd. 7., Praha : Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959. 491 s.

Šír, Josef; *Tkalci: Sociální román; Spiritisté*, Vrchlabí : Josef Krbal, 1933. 246 s.

Vojtíšek, Zdeněk, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, Praha : Portál, 2004. 462 s., ISBN 80-7178-798-1.

Vondráček, Vladimír, Holub, František, *Fantastické a magické z hlediska psychiatrie*, 3. vyd., Bratislava : Columbus, 1993. 324 s., ISBN 80-7136-030-9.

Zachar, Otakar, *Z dějin spiritismu v minulosti*, Praha : Půdorys a Lege Artis, 1994. 101 s., ISBN 80-901741-3-2.

Internetové zdroje:

<http://www.muzeum.cz/cz/expozice-spiritismu/>

<http://www.sgny.org/other-institutions/>

<http://www.spiritist.org/site/index.php/en>

<http://www.sagb.org.uk/index.html>

Přílohy

Fotografie expozice Podkrkonošského spiritismu, pořízené 26.6.2010 v budově Městského muzea v Nové Pace

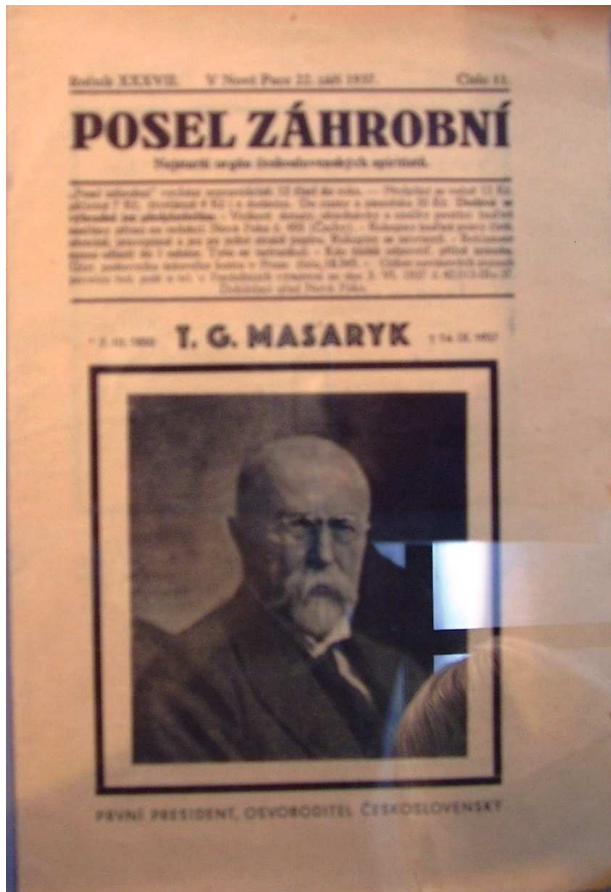

Médijní kresba

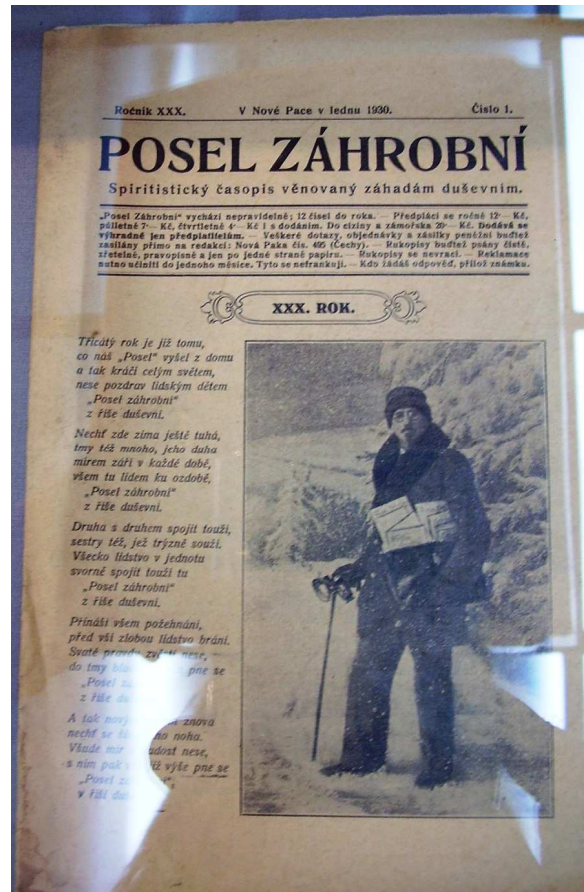

Médijní kresby.

Posel záhrobní.

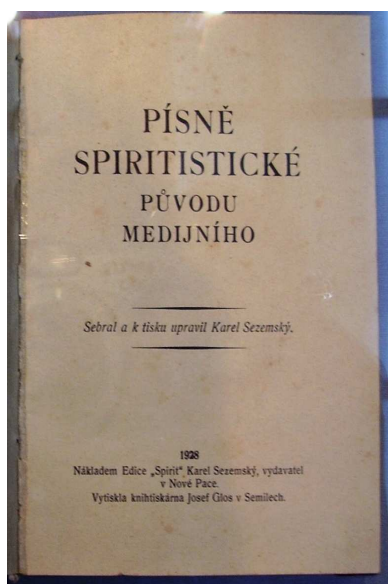
Posel záhrobní, č.1, Leden 1930.

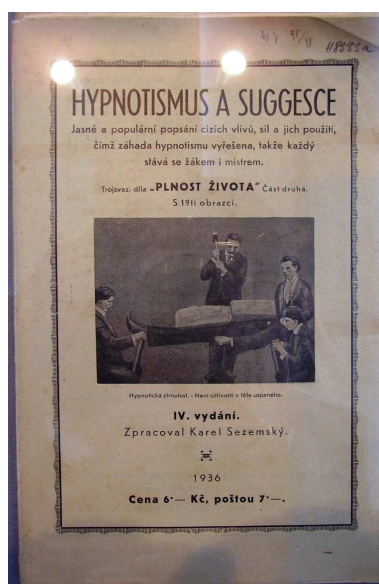
Posel záhrobní, č.3, březen 1928.

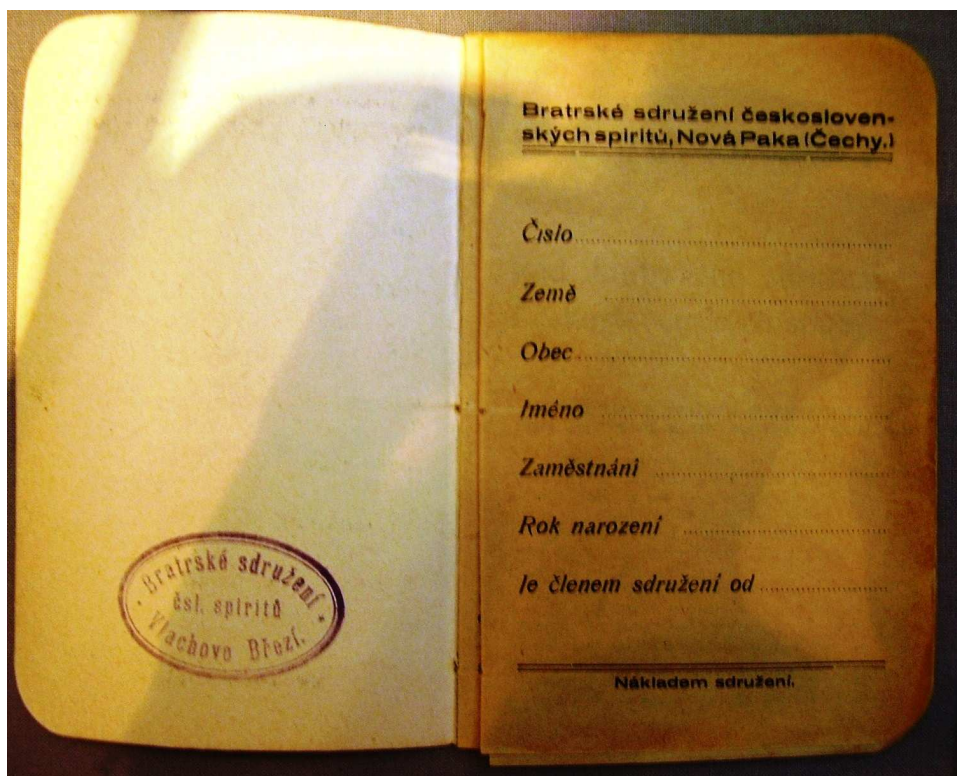
Posel záhrobní, č.10-11, září 1934.

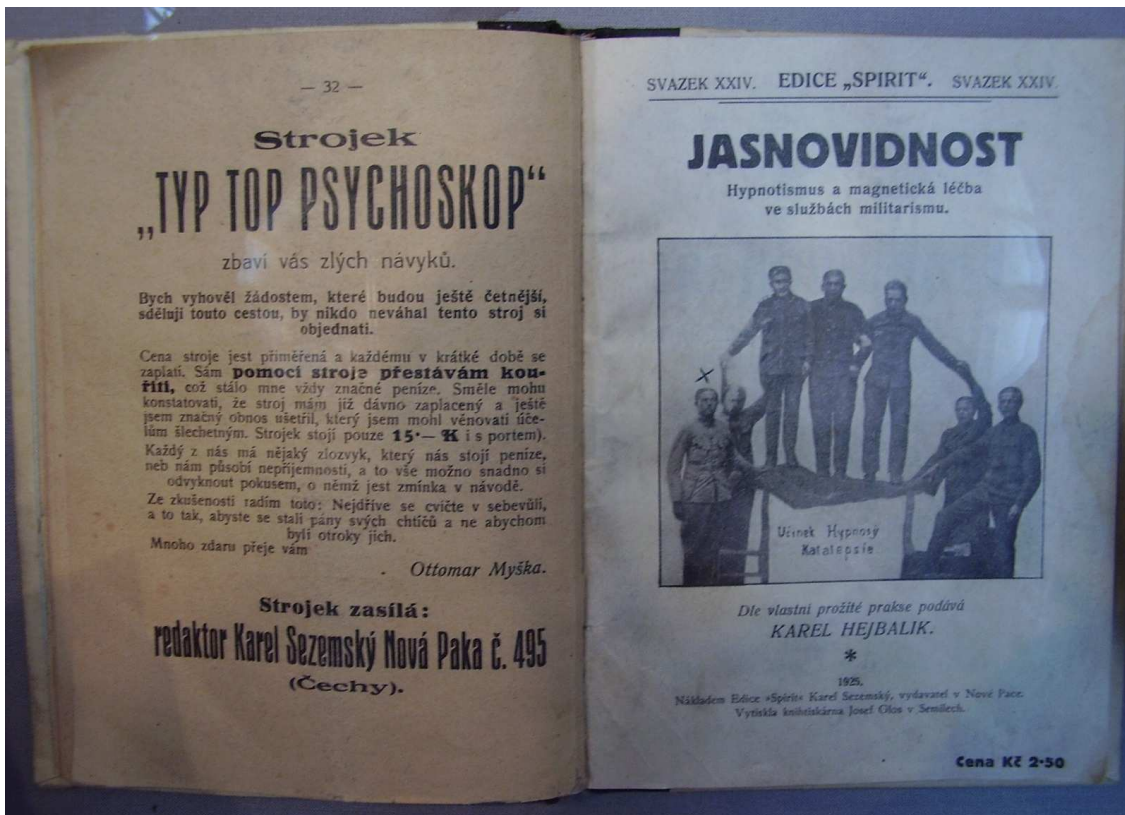

Spiritistické písně původu médijního,
Nákladem Edice „Spirit“ K.Sezemský,
Vydavatel v Nové Páče.

Hypnotismus a sugesce,
zpracoval Karel Sezemský, 1936.

*Léta mně...ná přicházejí
a cestou, kterou se více nenavrátím,
již se ubírám*

Job. 16 22.

Dle neodvratných zákonů přírody dokončil svoji pouť náš milovaný, otec a dědeček, bratr

KAREL SEZEMSKÝ

SPISOVATEL A REDAKTOR.

Plných 36 roků vedl redakci „Posel záhrobní“ a „Edice Spirit“ svědomitě, až do vyčerpání svých posledních sil.

Zemřel klidně v pondělí dne 30. listopadu 1936 o 7. hod. večerní ve stáří 76 let.

Tělesné pozůstatky drahého zesnulého budou ve čtvrtek dne 3. prosince t. r. o 3. h. odpolední z domu smutku vyzdviženy a po krašším doprovodu do Nymburka ku zpopelnění převezeny.

Zpopelnění konati se bude v pátek dne 4. prosince 1936 o 10. hodině dopolední.

V Nové Pace, dne 1. prosince 1936.

Zarmoucená rodina.